

UNIVERZITET U ZENICI

UNIVERSITY OF ZENICA

Analiza nivoa primjene Bolonjskog procesa na UNZE u periodu 2004-2006.godina na bazi izvedene INTERNE EVALUACIJE STANJA

**Pripremio:
Prorektor prof.Dr Darko Petković
sa timom saradnika**

Zenica, Septembar 2007. godine

SADRŽAJ

Pregled korištenih skraćenica	3
Predgovor	4
Rezime.....	5
1. UVOD.....	7
2. BOLONJSKI PROCES I UNZE	8
2.1. Opšte odrednice.....	8
2.2. Evaluacija aktivnosti u 2004.godini	9
2.3. Evaluacija aktivnosti u 2005.godini	13
2.4. Evaluacija aktivnosti u 2006.godini	14
2.5. Organizacijska struktura, OJ i Katedre.....	15
3. NASTAVNO-NAUČNI PROCES U KONTEKSTU BOLONJSKOG PROCESA	20
3.1. Nastavni planovi i programi.....	20
3.2. Upisna politika.....	20
3.3. Nastavno osoblje.....	21
3.4. Studenti	22
3.5. Normativna regulativa i nastavni proces	24
3.6. Diplomanti 2004-2006.....	24
4. SISTEM KVALITETA NA UNZE.....	26
4.1. Evaluacija opštih odrednica	26
4.2. Evaluacija sistema kvaliteta u 2004.godini.....	27
4.3. Evaluacija sistema kvaliteta u 2005.godini.....	27
4.4. Evaluacija sistema kvaliteta u 2006.godini.....	28
5. EVALUACIJA REGIONALNE I MEĐUNARODNE SARADNJE.....	29
5.1. Elementi saradnje OJ do integracije UNZE.....	29
5.2. Elementi saradnjeUNZE nakon integracije	31
6. EVALUACIJA STUDENTSKIH AKTIVNOSTI NA UNZE.....	34
7. ZAKLJUČAK	37

Pregled korišćenih skraćenica

BIH	-----	Bosna i Hercegovina
CBIH	-----	Centralna Bosna
CID	-----	Centar za izvrsnost u drvoprerađi
CoE	-----	<i>Council of Europe</i> (Savjet Evrope)
EC	-----	<i>European Commission</i> (Evropska komisija)
ECTS	-----	<i>European Credit Transfer System</i> (evropski sistem prenosa bodova)
EF	-----	Ekonomski fakultet
ENQA	-----	<i>European Network for Quality Assurance</i>
EU	-----	Evropska unija
EUA	-----	<i>European University Association</i> (Evropska asocijacija univerziteta)
FBIH	-----	Federacija Bosne i Hercegovine
FMM	-----	Fakultet za metalurgiju i materijale
FP	-----	<i>Frame Programme</i> (Okvirni program)
IPF	-----	Islamski pedagoški fakultet
MCP	-----	Ministarstvo civilnih poslova
MF	-----	Mašinski fakultet
MI	-----	Metalurški institut
MNM	-----	Metalni i nemetalni materijali (konferencija)
NNV	-----	Naučno-nastavno vijeće
NPP	-----	Nastavni plan i program
OJ	-----	Organizacijska jedinica
PDS	-----	Postdiplomski studij
PF	-----	Pedagoški fakultet
PrF	-----	Pravni fakultet
QA	-----	<i>Quality Assurance</i> : osiguranje kvaliteta
QMS	-----	<i>Quality Management System</i> (Sistem upravljanja kvalitetom)
RS	-----	Republika Srpska
SBK	-----	Srednjobosanski kanton
SC	-----	Studentski centar
SUS	-----	Svjetski univerzitetski servis
TMT	-----	<i>Trends in Machinery and Technology</i> (konferencija)
TQM	-----	<i>Total Quality Management</i> (ukupno upravljanje kvalitetom)
UNZE	-----	Univerzitet u Zenici
ZE-DO/ZDK	-----	Zeničko-dobojski kanton
ZF	-----	Zdravstveni fakultet
WUS	-----	World University Service

Predgovor

Univerzitet u Zenici kao najmlađe organizovana visokoškolska institucija u BiH imao je sreću ali ogromnu obavezu, odgovornost i zadaću, da se osnuje, stasava i razvija u vremenu turbulentnih kretanja u cjelokupnom akademskom prostoru Evrope koje je sa sobom donio Bolonjski proces i reforme sistema visokog obrazovanja započete u cijeloj Evropi. Sa jedne strane srećna okolnost bila je činjenica da se "kuća zvana univerzitet" u organizacijskom smislu mogla graditi od temelja do krova a sa druge strane bile su brojne nepovoljne činjenice koje su si ticale nezavršene i nesavršene zakonske regulative kao i brojna i sasvim različita tumačenja viđenja istog procesa u kome svi učestvujemo.

U želji i namjeri da najveći broj pozitivnih iskustava zapadnoevropskih univerziteta preuzme kao svoje pravilo rada menadžment Univerziteta u Zenici (UNZE) je uveo u praksu i godišnje evaluacije svake organizacijske jedinice (OJ) (fakulteta, instituta, centara, katredi, i sl.). Pored definisane strategije razvoja, izgradnje integrisanog univerziteta, master-plana aktivnosti, konsolidacije finansijskih tokova, menadžmenta ljudskih resursa i drugih značajanih upravljačkih projekata, svakako je da su interne evaluacije segment značajnijih aktivnosti za kompleksnu ocjenu ispunjenja zadatih ciljeva kako u nastavno-naučnom, naučno-istraživačkom i stručnom segmentu do najposlije izgradnje kompleksnog sistema osiguranja kvaliteta (QA), preko menadžmenta kvalitetom (QMS) do ukupnog upravljanja kvalitetom (TQM).

Navedene godišnje interne evaluacije OJ bile su osnova projektnom timu UNZE da uradi internu-evaluaciju (samoevaluaciju) sa širim aspektom razmotrenih činjenica koje se u godišnjim samoevaluacijama ne mogu uraditi. Jasno nam je da ovaj nivo samoevaluacije još uvijek nije nivo kompleksnih samoevaluacija koje rade brojni EU univerziteti sa mnogo više pokazatelja koji se odnose na podatke izvan institucije a koje je posredno ili neposredno kreirala ili na njih uticala visokoškolska institucija. Takve interne evaluacije koje pokazuju uticaj univerziteta na regionalni i globalni uticaj su tek pred nama i UNZE se i na ovaj način priprema za njih. Naš cilj su i eksterne evaluacije i akreditacije i zato se i na ovaj način pripremo za njih.

U materijalu koji dostavljamo na uvid Vladi i Skupštini Ze-Do kantona dat je izdvojeno samo segment implementacije rješenja koja sa sobom donosi Bolonjski proces i nužne transformacije univerziteta na prostoru cijele Evrope a ponajviše na prostoru Jugoistočne Evrope..

Prof.Dr Sci.Darko Petković
Prorektor UNZE za nauku i međunarodnu saradnju
Šef projektnog tima za internu evaluaciju i član BiH
nacionalnog tima za izradu izvještaja o Bolonjskom procesu za Londonsku
ministarsku konferenciju maja 2007.godine

Rezime

U skladu sa već pomenutom Bolonjskom deklaracijom, a kroz njene osnovne elemente može se zaključiti da:

- **Usvajanje sistema lako razumljivih i uporedivih akademskih zvanja;**

...je u najvećoj mjeri na UNZE usaglašeno sa odgovarajućim sistemima koji su na snazi u zemljama EU. Usvojeni i implementirani sistem dokumentacije (ugovor o učenju, prepis ocjena i dr.) a najposlije dodatak diplomi su dokumenti koji obezbjeđuju laku razumljivost i uporedivost akademskih zvanja.

- **Usvajanje sistema sa tri glavna ciklusa (dodiplomski/postdiplomski/doktorski)**

...je proveden u sistemu 4+1+3 (koji je na snazi u EU i koji je u saglasnosti sa zakonskom politikom u sferi zapošljavanja u BIH) i 3+2+3 (novi koncept koji je novi i kod većine članica EU i koji još nema zakonsko uporište u nomenklaturi zanimanja u FBiH). UNZE je već organizovao postdiplomске studije i po konceptu 4+1 dok doktorske studije nema organizovane još niti jedan univerzitet na prostoru ex-SFRJ.

- **Uspostavu evropskog sistema prenosa bodova (kreditnog sistema) – ECTS (European Credit Transfer System);**

Ovaj sistem je u konzistentnoj formi proveden na svim OJ-fakultetima na jedinstven način za čitav UNZE. Polazna osnova za proračun je bila radna norma od 1800 h/god. za student in a bazi toga postavljanje odnosa 30h = 1 ECTS poen. Nakon toga izvršen je re-inženjering nastavnih planova i programa i svi predmeti su sada jednosemetralni te izvršeno određivanje-proračunavanje težinskog faktora svakog predmeta (broj ECTS-a) i konačno opterećenje za svaku akademsku godinu (60 ECTS). Ovo je urađeno za više od 1500 predmeta koji postoje u NPP svih OJ. Naravno, težinsko opterećenje studenata po predmetima kao i ukupno za čitav sistem školovanja nikada nije moguće potpuno tačno odrediti i ovo ostaje trajni zadatak nastavnika da rade na njegovom poboljšanju slijedeći prije svega traženi nivo znanja koji privreda i poslodavci očekuju od diplomanata sa UNZE (tzv. Learning outcome). Ovo što je na UNZE urađeno je znatno kvalitetnije nego na drugim BIH UNZE jer se nije dozvolilo da svaki fakultet kreira vlastiti ECTS sistem (Slučaj UNSA, UNBL i dr.) tako da student već sada mogu ostvariti stvarnu mobilnost unutar univerziteta (izbor predmeta sa drugih fakulteta) kao i širu mobilnost (već ostvarena sa univerzitetima u EU u manjem obimu). Problemi u primjeni ECTS su nedostatak kvalitetne softverske podrške i informatičke mreže na svim fakultetima kao i nedovoljna znanja nastavnika i studenata o istom.

- **Promovisanje mobilnosti otklanjanjem prepreka za efektivnu primjenu slobodnog kretanja studenata, nastavnika, saradnika i administrativnog osoblja;**

Ova komponenta Bolonjskog procesa se maksimalno promoviše na UNZE i najveći broj administrativnih prepreka za njenu primjenu je otklonjen. Sva dokumentacija potrebna za istu postoji i usvojena je na Senatu. Na web-u je dostupan i Informacijski paket UNZE na bhs i engleskom jeziku. Nedovoljna finansijska sredstva UNZE i rigidan vizni režim prema EU onemogućuju veću razmjenu nastavnika i studenata dok na prostoru BIH ne postoji posebna niti želja niti volja univerziteta koji još nisu izvršili integraciju da se bave i ovim poslom. U godišnjem proračunu UNZE niti jedan pfennig nije alociran za realizaciju kako ovog programa tako ni ukupnog Bolonjskog procesa is vi dosadašnji rezultati su prije svega rezultat vanrednih napora pojedinaca i samoodricanja. Vlastita sredstva UNZE se ne mogu alocirati za ove namjene jer je najveći broj razmjena uslovljen EU konkursima a njih nije moguće budžetski planirati.

- **Unapređenje evropske saradnje u osiguranju kvaliteta s ciljem razvoja komparabilnih kriterija i metodologija;**

Osiguranje kvaliteta iskazano kroz razvoj QA u prvoj fazi i sada QMS u drugoj fazi dovest će UNZE do TQM kao konačnog cilja. Na svakom fakultetu je formiran tim za kvalitet a projektni tim na nivou UNZE ovaj projekt izvodi već više od 3 godine. Kroz project sa EU formirana je kancelarija za kvalitet na nivou UNZE te imenovan menadžer kvaliteta UNZE. Isti sa timom saradnika radi na ispunjavanju uslova iz odredbi ENQA i Bolonjskog procesa a kroz čitav niz već pomenutih EU projekata.

- **Promovisanje evropske dimenzije u visokom obrazovanju i sl.**

Kroz razvijenu međunarodnu saradnju najdirektnije se radi na ovom principu. Ta saradnja obuhvata studijske posjete, razmjene, izrade diplomskih, magistarskih i doktorskih disertacija, zajedničke projekte i dr. Nedovoljna finansijska sredstva na UNZE, zastarjela oprema, slabo znanje stranih jezika nastavnika, studenata i saradnika su limit i za veću ekspanziju.

- **Life-long learning - cjeloživotno učenje;**

Objektivno najslabija karika na UNZE u ukupnom lancu provedbe odredbi Bolonjskog procesa. Sve se svodi samo na koncept organizacije PDS "s vremena na vrijeme" bez osmišljenog trajnog nastupa fakulteta prema privredi i ukupnom društvu u cjelini.

- **Uključivanje studenata u sve sfere rada visokoškolskih institucija;**

Studenti su institucionalno uključeni putem svojih predstavnika u rad NNV fakulteta i Senata UNZE u kojim imaju ravnopravno pravo glasa, diskusije i odlučivanja. Studenti imaju svoju Uniju čiji rad menadžment UNZE ne želi da kontroliše. Još uvijek je izražena velika pasivnost studentskog korpusa što je rezultat brojnih faktora od nekadašnjeg potpuno izolovanog statusa unutar UNSA do toga da se kultura dijaloga i aktivnog učešća u kreiranju promjena gradi godinama.

- **Unapređivanje privlačnosti i konkurentnosti evropskog područja visokog obrazovanja u drugim dijelovima svijeta.**

Kao dio jedinstvenog evropskog obrazovanog prostora EHEA (European High Education Area) UNZE se maksimalno trudi da ispoštuje sve pozitivne elemente u istom a veliki broj diplomanata UNZE (više od nekoliko stotina diplomanata fakulteta iz Zenice) koji rade u zemljama EU i šire u svojim strukama najbolja su potvrda za to.

1. UVOD

Odgovor evropske akademske zajednice na nove zahtjeve društva je kreiranje jednog zajedničkog, evropskog, obrazovnog prostora, a ogleda se kroz uspostavljanje osnovnih principa Bolonjske deklaracije: autonomnosti univerziteta, mobilnosti studenata i nastavnika širom Evrope i svijeta, te zajedničkih pokazatelja kvaliteta i mjerila poput ECTS sistema prenosa i akumulacije bodova. Naravno, uvažavajući u potpunosti sve različitosti kulturnog nasljeđa pojedinih naroda i različitosti u kreiranju i razvoju akademskog obrazovanja.

Uključivanje u akademsku zajednicu Evrope u navedenim okolnostima nema alternativu. Budućnost Evrope je i naša budućnost, a kreiranje zajedničkog, boljeg, efikasnijeg i u svjetskim razmjerama kompetitivnijeg evropskog obrazovanog prostora je nužno za postizanje željenog cilja.

"Univerzitet je samostalna institucija koja se nalazi u središtu društva i koja je organizirana na različite načine zbog geografskih obilježja i historijskog nasljeđa; on proizvodi, istražuje, procjenjuje i prenosi kulturu s koljena na koljeno, naučnoistraživačkim radom i nastavnim procesom...".

Citirani tekst je izvod iz prvog načela Magna Carta Universitatum, Bolonja, 1988, i jasno ukazuje na osnovne razloge postojanja različitosti među pojedinim univerzitetima. Osim toga, navedena definicija ukazuje i na jednu vrlo važnu karakteristiku univerziteta, a to je da je univerzitet samostalna institucija koja se nalazi u *središtu društva*, i kao takva ima dužnost i obavezu da se prilagođava zahtjevima istog. No, opštepoznato je da izgled današnjeg društva uveliko oblikuje jedna vrlo snažna i dominantna sila – sila globalizacije. Globalizacija, uveliko potpomognuta nezaustavljivim prodorom informacionih tehnologija u sve pore života i djelovanja ljudi, prisilila je praktično i one koji su najzaslužniji za njen razvoj i nastanak na brzu i beskompromisnu utrku s vremenom, na transformaciju i prihvatanje novih, društvu korisnijih, principa rada i djelovanja.

Univerzitet u Zenici (UNZE) je najmlađi univerzitet u BiH ali koji baštini tradiciju svojih članova dugu 45 godina. Osnovan je 18. oktobra 2000. godine odlukom Skupštine Ze-Do kantona ali je stvarni početak rada bio tek u akademskoj 2004/05. godini. Nastao je izdvajanjem visokoškolskih institucija iz Zenice iz sastava Univerziteta u Sarajevu (3. marta 2004. god. je bio konačni dan razdvajanja). Put ka nastanku Univerziteta nije bio nimalo lak, i zahtjevao je dosta truda, rada, različitih objašnjenja i uvjeravanja u opravdanost njegovog nastanka. Predstava o univerzitetu kao instituciji sa velikim brojem fakulteta i studenata je duboko ukorijenjeno nasljeđe prošlog sistema i kao takvu ju je veoma teško izmijeniti. No, uloženi napor se isplatio i dalje planiranje razvoja regije i kantona uveliko je vezano i za postojanje Univerziteta u Zenici.

Kada je formiran, on je zbog određenih zakonskih ograničenja, formiran na starim osnovama kao neintegriran sa svim problemima u upravljanju koje takav pristup ima. No, kada se napokon došlo do formiranja UNZE uslijedio je neprekidan rad i napor na jačanju i kreiranju istog kao modernog, fleksibilnog i integrisanog univerziteta. U tom cilju, a u skladu sa elementima osiguranja kvaliteta, prvi korak je bila interna ocjena stanja na UNZE a na osnovu analize dostupnih podataka – samoevaluacija i ista je završena septembra 2004. godine i predstavljala je prvu internu evaluaciju na UNZE. Ona je predstavljala značajan izvor informacija za novi menadžment UNZE koji započeo sa radom 2004. godine i umnogome je pomogla u aktivnostima kao što su bile:

- kako integrisati Univerzitet u funkcionalnu cjelinu,

- kako uspostaviti optimalan sistem za osiguranje i kontrolu kvaliteta na Univerzitetu (QA i QMS)
- kako izvršiti re-inženjering nastavnih planova i programa (NPP) na postojećim te startati na novim fakultetima a u saglasnosti sa Bolonjskom regulativom (3+2+3 i 4+1+3 godine) i ECTS bodovima i
- kako efikasno raditi na sistemu informacija, neophodnim bazama podataka i načinu upravljanja različitim resursima (ljudskim, materijalnim, finansijskim i dr.)

Novi menadžment UNZE je od 2004.godine krenuo sa procesom godišnjih samoevaluacija na svakoj organizacijskoj jedinici (OJ) – fakultetu čiji je pisani izvještaj svake godine publikovan u formi Godišnjeg izvještaja UNZE i koji je razmatran i usvajan na sjednicama Senata. Ovo je u potpunosti u saglasnosti sa radom na većini EU univerziteta i preporukama EUA (European University Association).

Na osnovu člana 162. Pravila Univerziteta, Poslovni kolegij UNZE je na sjednici 3/2006, održanoj 14.08.2006. godine, donio zaključak o formiranju Tima za samoevaluaciju na Univerzitetu u Zenici. Taj tim u osnovi sačinjen je od projektnog tima za razvoj i implementaciju QMS sistema na Univerzitetu u Zenici i imao je slijedeći uži sastav:

1. prof.Dr. sci. Darko Petković, predsjednik, prorektor Univerziteta u Zenici za nauku i međunarodnu saradnju
2. prof.Dr sci. Željko Škuljević, prorektor Univerziteta u Zenici za nastavu i studentska pitanja, član
3. v.asist.Mr Ibrahim Plančić, QA menadžer UNZE, član
4. asist.Edin Begović. ECTS koordinator UNZE
5. Arifa Čuruković, dipl.iur.; generalni sekretar UNZE, član
6. Sirija Aganović, dipl.ecc.; šef finansija UNZE, član
7. Aras Borić, dipl.bibliotekar, rukovodilac Univerzitetske biblioteke, član
8. Muslić Amra, student, član, predsjednik Unije studenata do 2006.
9. Muslić Samir, student, član

Širi sastav projektnog tima činili su i menadžeri za QA na svakoj OJ kao i dekani fakulteta i direktori centara-instituta.

2. BOLONJSKI PROCES I UNZE

2.1. OPŠTE ODREDNICE

U univerzitetskim krugovima i šire, jedan od danas najčešće spominjanih pojmova je Bolonjska deklaracija ili tačnije Bolonjski proces. Zvanično započet Bolonjskom deklaracijom, 19. juna 1999. godine, Bolonjski proces počiva na nizu dokumenata i deklaracija, počevši od Magna Charta Universitatum, 18. septembra 1988. godine, u kojoj se daju osnovni principi utemeljenja, izgradnje i djelovanja univerziteta, pa preko Lisabonske konvencije, Sorbonske deklaracije, Bolonjske deklaracije, Salamanske konvencije, Praškog i Berlinskog kominikea, do konferencija u Bergenu, Norveška, održane maja 2005. godine odnosno Londonu (maj, 2007.).

Suština Bolonjskog procesa iskazana je deklaracijom kojom se proklamuje **evropsko područje visokog obrazovanja** i njegovo uspostavljanje do 2010.godine. Samo ovako organizovan evropski obrazovni sistem može ostvariti željeni sinergetski efekat kojim bi se omogućilo podizanje konkurentnosti, kako u ekonomskom, tako i kulturno-

obrazovnom domenu, spomenutog područja. Provođenje ove ideje u praksu bi se trebalo, a u skladu sa već spomenutom Bolonjskom deklaracijom, ostvariti kroz:

- Usvajanje sistema lako razumljivih i uporedivih akademskih zvanja;
- Usvajanje sistema sa tri glavna ciklusa (dodiplomski/postdiplomski/doktorski)
- Uspostavu evropskog sistema prenosa bodova (kreditnog sistema) – ECTS (European Credit Transfer System);
- Promovisanje mobilnosti otklanjanjem prepreka za efektivnu primjenu slobodnog kretanja studenata, nastavnika, saradnika i administrativnog osoblja;
- Unapređenje evropske saradnje u osiguranju kvaliteta s ciljem razvoja komparabilnih kriterija i metodologija;
- Promovisanje evropske dimenzije u visokom obrazovanju i sl.
- Life-long learning - cjeloživotno učenje;
- Uključivanje studenata u sve sfere rada visokoškolskih institucija;
- Unapređivanje privlačnosti i konkurentnosti evropskog područja visokog obrazovanja u drugim dijelovima svijeta.

U skladu s naprijed iznešenim, UNZE je kreirao i izgradio fleksibilnu i efektivnu organizaciju, sposobnu da vrlo brzo reaguje na zahtjeve i potrebe užeg i šireg okruženja, te da kao takav bude oslonac društvu i promotor novih ideja i shvatanja. UNZE ne smije i ne može da bude organizacija Taylor-ovskog tipa, orijentisana masovnoj proizvodnji velikog broja identičnih jedinki. Naprotiv, UNZE se gradi kao organizacija koja treba da njeguje individualnu raznolikost i umješnost, da opstaje zahvaljujući prvenstveno razvijanju svog najvećeg resursa - human resources, ljudskih potencijala, studenata i zaposlenog osoblja.

Autonomija univerziteta je osnovni preduslov za uspješno djelovanje istog, a počiva na sljedećem principu: „Univerzitet je autonomna institucija u centru društva, različito organizirana zbog geografskog i istorijskog nasljeđa. Univerzitet naučnim istraživanjem i podukom stvara, ispituje, procjenjuje i prenosi kulturu. Da bi zadovoljio potrebe svijeta oko sebe, *njegovo naučno istraživanje i nastavni rad moraju biti moralno i intelektualno nezavisni od svih političkih autoriteta i ekonomske moći.*“¹

U uslovima koji vladaju u BiH, postići političku i ekonomsku neovisnost je vrlo teško kao što je velikim dijelom to slika i drugih zemalja. U tom smislu, univerzitet mora raditi na promovisanju svoje svrhe i namjene, te učiniti sve da, kao tek uspostavljen i na principima Bolonjske deklaracije građen univerzitet, stekne moć, pravo ali i punu odgovornost za sopstveni razvoj. Još jedan od zahtjeva, koje se pred univerzitete u BiH nameće jeste izgradnja zajedničkog evropskog obrazovnog prostora, i u njemu pozicionirani integrisani univerziteti. Jednostavnija, efikasnija, i reprezentativnija organizacija je model koji omogućava lakšu komunikaciju univerzitet - okolina.

2.2. EVALUACIJA AKTIVNOSTI U 2004.GODINI

Ne čekajući inicijative sa Univerziteta u Sarajevu u okviru kojeg je fakultete iz Zenice dočekalo potpisivanje Bolonjske deklaracije današnje članice UNZE su parcijalno radile na ispunjavanju uslova iz Bolonjskog procesa. Jedna od najvažnijih stvari koja je odnosi na pravni status Univerziteta i fakulteta članica je u normativnim aktima uređena tokom 2004. godine i u 2005. godini je obavljeno njeno usvajanje na kantonalnoj skupštini. U segmentu nastavnog procesa na nekim članicama je još prije dvije godine započeto sa novim nastavnim planovima i programima usklađenim sa ECTS sistemom.

¹ Magna Charta Universitatum, Bologna, 18.septembar 1988.

Također, radilo se na normativnoj regulativi koja je osnova za nastavak rada na implementaciji odluka iz Bolonjskog procesa i to na:

- Zakonu o visokom obrazovanju ZDK
- Zakonu o Univerzitetu u Zenici

koji su se u prvoj polovini 2005. godine našli na usvajanju u skupštinskoj proceduri.

U decembru 2004. godine na sastanku prodekana za nastavu svih članica Univerziteta u Zenici razmatrana je problematika uvođenja ECTS sistema na fakultetima članicama UNZE. Projekt uvođenja ECTS sistema na BIH univerzitetima krenuo je 18.01.2005. godine radnim sastankom u Tuzli. Uz prezentaciju zaključaka sa sastanka iz decembra 2004. godine održanog u Amsterdamu diskutovalo se o narednim koracima na ovom projektu a predstavnici svih univerziteta predstavili su dostignuti stepen implementacije ECTS sistema na svojim univerzitetima.

U okviru dostignutog nivoa primjene Bolonjskog procesa kao zanimljiv izdvojiti ćemo I dio izvještaja o dostignutom nivou implementacije za BIH univerzitete koji je izrađen u okviru radnog tima na nivou države BIH a koji se priprema za sastanak ministara u Bergenu (Norveška) na kome je menadžment UNZE radio u 2004.godini. U njemu (STOCKATAKING REPORT) piše:

“Upravljačka struktura u sektoru obrazovanja u Bosni i Hercegovini je veoma komplikovana. Bosna i Hercegovina se sastoji iz dva entiteta : Federacije Bosne i Hercegovine (F BiH) i Republike Srpske (RS). F BiH je veoma decentralizovana i sastoji se od 10 kantona. Svaki kanton ima svoje ministarstvo za obrazovanje. S druge strane, RS je veoma centralizovana i ima jedno ministarstvo za obrazovanje na entitetskom nivou. Pored toga, postoji i državno ministarstvo civilnih poslova čija je uloga da koordinira aktivnosti u oblasti obrazovanja na državnom nivou

U RS, finansiranje, management i organizacija univerziteta (u ovom entitetu postoje dva univerziteta: Univerzitet u Banja Luci i Univerzitet Istočno Sarajevo) bazirani su na Zakonu o visokom obrazovanju RS. Na isti način, finansiranje i upravljanje u šest preostalih univerziteta koji se nalaze u F BiH (univerziteti u Sarajevu, Tuzli, Bihaću, Mostaru, Zenici i Univerzitet “Džemal Bijedić”) bazirani su na zakonima o visokom obrazovanju kantona u kojem se svaki univerzitet nalazi (Zakon o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo, Zakon o visokom obrazovanju Ze-Do kantona, Zakon o visokom obrazovanju Unsko-Sanskog kantona, Zakon o visokom obrazovanju Tuzlanskog kantona i Zakon o visokom obrazovanju Hercegovačko-Neretvanskog kantona).

...Kada se jednom on usvoji entitetski i kantonalni zakoni će morati da se prema njemu usklade.”

U međuvremenu, kako se ovaj proces usvajanja Okvirnog zakona o visokom obrazovanju isuviše produžio, većina BIH univerziteta je nastavila reformisati svoje akte u skladu sa Bolonja dokumentima, a u iščekivanju konačnog donošenja Okvirnog Zakona o visokom obrazovanju. Tako su na nekim univerzitetima već usvojeni novi statuti koji predviđaju dvo-ciklični sistem, sistem osiguranja kvaliteta, ECTS sistem i uvođenje dodatka diplomu. Zbog ovako komplikovane organizacije visokog obrazovanja u našoj zemlji teško je odgovoriti tačno i precizno na pitanja sadržana u Eurydice upitniku.

Ministarska konferencija u Berlinu 18-19 septembar 2003, na kojoj je BiH pristupila Bolonja procesu, tj. potpisala Bolonja Deklaraciju, je dala snažan poticaja aktivnostima iz oblasti visokog obrazovanja na državnom nivou.

Naposredno nakon izbora novog menadžmenta UNZE septembra 2004. godine definisani su najznačajniji interni i eksterni projekti na kojima je započet rad u 2004. godini a koji su nastavljeni i u 2005.godini i to:

Projekt 1. BOSHMAN "BALKANSKA UNIVERZITETSKA KOOPERACIJA ZA EVROPSKE INTEGRACIJE"

Učešće u **projektu BOSHMAN "BALKANSKA UNIVERZITETSKA KOOPERACIJA ZA EVROPSKE INTEGRACIJE"** u organizaciji Norveške ambasade i Univerziteta Oslo je projekt na kome se radilo u prethodne dvije godine i čija je završna prezentacija održana 20.11.2004. u Rektoratu Univerziteta u Sarajevu. U okviru ovog projekta radilo se na temama kao što su "Dejton i visoko obrazovanje u BiH", "Novi odnosi između vlada i visokog obrazovanja", "istraživački rad u modernom društvu", "Reforme na BiH univerzitetima u svjetlu Bolonjskog procesa", "Evropski stavovi o visokom obrazovanju na Balkanu", "Inercija u provođenju univerzitetskih reformi na Balkanu", "Zakonske promjene u radu univerziteta na Balkanu", "Saradnja univerziteta i privrede" i "Akademska elita i reforme visokog obrazovanja"

Ovaj dvogodišnji projekt bio je usmjeren ka reformskim procesima na BiH univerzitetima i razvijanju menadžerskih funkcija osoblja univerziteta. U okviru tog dvogodišnjeg projekta stalni predstavnici Univerziteta u Zenici bili su Mr Avdušinović i Begović, a povremeni rektor i prorektori.

Projekt 2. „UVOĐENJE ECTS SISTEMA UNIVERZITETIMA U BIH“ (TEMPUS projekt)

Projektni tima ovog projekta čine predstavnici svih BiH univerziteta na projektu implementacije ECTS sistema u visokoškolskim institucijama u BiH. Projekt je započet decembra 2004. godine u Amsterdamu na kome se diskutovalo o svim elementima projekta na kome se kao inostrani partneri pojavljuju univerziteti Ghent iz Belgije, Porto iz Portugala i Marburg iz Holandije. Na sastanku su predstavnici svih univerziteta predstavili su dostignuti stepen implementacije ECTS sistema na svojim univerzitetima. Univerzitet u Zenici u ovom projektu predstavlja prorektor za nauku i razvoj dr Darko Petković. Projekt ima period realizacije 2004-2007 godina stim što do akademske 2005/06. godine projektom se mora definisati konzistentan sistem implementacije ECTS bodova na svim BiH univerzitetima. UNZE u ovom projektu učestvuje sa vlastitom participacijom pošto u vrijeme prijave projekta nije bio registrovan kao samostalan univerzitet.

Projekt 3. „MODERNIZACIJA RUKOVODNIH I UPRAVLJAČKIH SPOSOBNOSTI UNIVERZITETA U BOSNI I HERCEGOVINI „

Projekt koji se organizuje kroz seriju radnih seminara za menadžmente univerziteta i koji je fokusiran na razvoj menadžerskih funkcija univerziteta kroz primjenu savremenih svjetskih iskustava. Seminare vode eksperti EJA (European University Association) prof.Dr Fuada Stanković, prof.Dr Ivan Ostrovski, prof.Dr Pavel Zgaga, prof.Dr Dionissys Kladis i dr. a organizatori su Vijeće Evrope i Evropska komisija -Ured u Sarajevu. Kao predstavnici Univerziteta u Zenici u projektu su prof.dr Šabahudin Ekinović, rektor, prof.Dr Darko Petković, prorektor za nauku i razvoj, Arifa Čuruković, dipl.iur., generalni sekretar, Mr Samir Lemeš, sistem inženjer, Edina Begović, asistent učesnik prvog seminara i Velida Mahovkić, dipl.iur. sekretar Pedagoškog fakulteta te predstavnik studenata UNZE Talić Enisa.

Projekt 4. „JAČANJE OSIGURANJA KVALITETA U VISOKOM OBRAZOVANJU BIH“ (Tempus-WUS projekt)

Projektni tima ovog projekta čine predstavnici svih BIH univerziteta na projektu jačanja osiguranja kvaliteta u visokoškolskim institucijama u BIH. Projekt je započet decembra 2004. godine. Partneri na projektu su visokoškolske institucije i organizacije iz Austrije. Projektnim zadatkom predviđene su aktivnosti tokom 2004-2007 godine. Sistem kvaliteta snažno potenciran poslednjih godina serijom standarda kvaliteta ISO 9000 i ISO 14000 znatno je promijenio način pristupa kvalitetu i na visokoškolskim institucijama. Tek sporadični pokušaji BIH institucija za uključivanjem ovih sadržaja u nastavni proces, cjelokupni način rada i dr. uslovio je značajno zaostajanje u ovoj oblasti u odnosu na neke druge te ovaj projekt ima za cilj da razvije sve segmente sistema kvaliteta na BIH univerzitetima.

Projekt 5. Interni univerzitetski projekt „KONSTITUISANJE I RAZVOJ NAUČNO-TEHNOLOŠKOG PARKA ZENICA“

Iako ovaj projekt možda na prvi pogled nije na „direktonom fonu“ ispunjavanja uslova iz Bolonjske deklaracije on ih značajno podupire jer na najdirektniji način vrši transformaciju univerziteta od predavačkog ka preduzetničkom. U ovom momentu studija izvodljivosti je završena i Vlada Ze-Do kantona kao naručilac iste je dala projekt na implementaciju Regionalnoj razvojnoj agenciji. Prostor za početak rada Naučno-tehnološkog parka je obezbijeđen a UNZE se u ovoj fazi aktivnosti pojavljuje kao jedan od osnivača NTP Zenica i snažno podupire aktivnosti na konstituisanju i razvoju parka.

Projekt 6. Interni univerzitetski projekt „UVOĐENJE ECTS SISTEMA NA UNIVERZITETU U ZENICI“

U ovoj fazi realizacije projekta sve članice UNZE imaju razvijen vlastiti ECTS sistem koji je potrebno u narednom periodu uskladiti kako na nivou Univerziteta tako i među univerzitetima BIH. U ograničenoj publikaciji štampan je i vodič za ECTS. U projektnom timu je menadžment UNZE, prodekani za nastavu svih članica kao i po jedan predstavnik studenata svakog fakulteta.

Projekt 7. Interni univerzitetski projekt „INFORMATIČKO UVEZIVANJE ČLANICA UNIVERZITETA U ZENICI“

Značajan element reformisanja univerziteta ka prelasku na integrisani univerzitet leži u činjenici da je obavezno potrebno izvršiti potpuno informatičko uvezivanje svih članica UNZE. Ne samo njih nego i državnih struktura i ministarstva koja učestvuju u finansiranju visokog obrazovanja. Stom namjerom je pokrenut ovaj projekt koji se realizuje kro saradnju sa Ministarstvom obrazovanja, nauke, kulture i sporta u Vladi kantona te Ambasadam Njemačke u Sarajevu.

Projekt 8. Interni univerzitetski projekt „UVOĐENJE SISTEMA KVALITETA U SKLADU SA SERIJOM ISO 9000 NA UNIVERZITETU U ZENICI“

Novi model upravljanja univerzitetom primjeren evropskim standardima počiva na autonomiji univerziteta i težnji za kvalitetom rada na univerzitetu. Naša saznanja o evropskim standardima u oblasti upravljanja i rukovođenja univerzitetom pokazuju da su neophodne radikalne promjene postojećeg nedovoljno efikasnog načina upravljanja i rukovođenja. U tom smislu formiran je projektni tim koji radi na implementaciji sistema kvaliteta u skladu sa serijom ISO 9000 na UNZE sa konačnim ciljem aktivne primjene ovog standarda i provođenja odgovarajuće certifikacije.

Projekt 9. Interni univerzitetski projekt „PROTOKOLI O BILATERALNOJ SARADNJI UNZE SA DRUGIM UNIVERZITETIMA IZ SVIJETA“

Puna primjena odredaba Bolonjske deklaracije (npr. mobilnost studenata, nastavnika i dr.) biće uglavnom moguća samo sa univerzitetima sa kojima su potpisani validini univerzitetski protokoli o saradnji. Ovakvo proširenje saradnje je značajno ne samo zbog ovoga nego i zbog zajedničkih naučno-istraživačkih projekata, istraživanja i razvoja te stoga UNZE kao jednu od svojih temeljnih odrednica rasta i razvoja podrazumijeva i plansko širenje među-univerzitetske saradnje sa univerzitetima u BIH, u regionu JIE a tako i čitavog svijeta. U tom kontekstu su u brojni potpisani protokoli o saradnji. Tako su u poslednjih 6 mjeseci potpisani ugovori sa univerzitetima Sakarya i Bahçeşehir (Turska), Novi Sad (Srbija), Prince fo Songkla (Tajland), te Mostar, Bihać i Tuzla (BIH).

Projekt 10. RAD NA NORMATIVNOJ REGULATIVI ODNOSNO ZAKONU O UNIVERZITETU I ZAKONU O VISOKOM OBRAZOVANJU

Komisija za izradu Zakona o visokom obrazovanju Zeničko – dobojskog kantona i Zakona Univerziteta u Zenici je održala niz sastanka u poslednjih 6 mjeseci i na osnovu pripremljenih tekstova zakona dala svoj prijedlog radnih materijala na razmatranje na članicama univerziteta. Oba zakona su urađena u veoma kratkom roku, kao i obrazloženja za njihovo donošenje, te su isti ispred Komisije upućeni Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta Zeničko-dobojskog kantona 12.01. 2005. godine na usvajanje po hitnom postupku.

Projekt 11. IZRADA I PROVOĐENJE INTERNE EVALUACIJE STANJA U 2004.GODINI

U skladu sa procedurama kontrole koje su prošli drugi univerziteti iz BIH početkom 2004. godine od strane European University Association, na UNZE je urađena sva potrebna dokumentacija za ulazak u ovaj proces. Problem koji je u ovom momentu realan je činjenica da je ovaj projekt za druge BIH univerziteta–evaluacija plaćena od strane Vijeća Evrope a jedino bi UNZE pošto nije bio član KOVO-a tada trebao sam da plaća vrlo skupu proceduru dolaska i ocjenjivanja stranih eksperata. Projekt je završen u septembru 2004. godine a na njemu su radili prof.Dr Safet Brdarević, predsjednik tima za samoevaluaciju, prof.Dr Fuad Begovac, član, prof.Dr Refik Ćatić, član, prof.Dr Sabahudin Ekinović, član, doc.Dr Šukrija Ramić, član, Mr Hasan Avdušinović, član, asistent Edin Begović, član, Arifa Ćuruković, dipl.pravnik, član, Vanesa Mahovkić, student, član i Nusret Imamović, student, član.

2.3. EVALUACIJA AKTIVNOSTI U 2005.GODINI

Uz nastavak rada na projektima iz 2004.godine definisanim kao projekti od posebnog značaja za UNE kao najznačajnije elemente iz Bolonjskog procesa koji su do kraja 2005.godine završeni na Univerzitetu u Zenici navodimo slijedeće:

- ◆ Akademska godina 2005/06. započeta na svim članicama Univerziteta sa novim NPP, sa uvedenim ECTS bodovima i sa novom strukturom curricula u kojoj su svi jednosemestralni predmeti (obavezni, izborni sa vlastitog fakulteta, izborni iz palete univerziteta, izborni proistekli iz mobilnosti studenata),
- ◆ Projektovana i usvojena nova organizaciona struktura integrisanog univerziteta,
- ◆ Projektovana i usvojena nova struktura integrisanih katedri univerziteta,
- ◆ Implemenatiran pravni subjektivitet univerziteta spram fakulteta članica koji je jedan od najvažnijih i najteže ispunjivih elemenata iz Bolonjskog procesa,

- ◆ Na svim fakultetima članicama imenovani ECTS koordinatori i ECTS koordinator UNZE,
- ◆ Dizajnirana i na Senatu usvojena kompletna dokumentacija kojom se omogućuje mobilnost studenata i praćenje ECTS bodova,
- ◆ Otvoreni Uredi za kvalitet na svakoj organizacijskoj jedinici – fakultetu i imenovani menadžeri za kvalitet fakulteta članica,
- ◆ Otvorena kancelarija za kvalitet UNZE i imenovan menadžer za kvalitet UNZE,
- ◆ Započet rad na projektu Uvođenja sistema kvaliteta na UNZE,
- ◆ Izrađen i štampan Godišnji evaluacijski izvještaj Univerziteta u Zenici,
- ◆ Izrađen Vodič za bruoše Univerziteta u Zenici u tiražu od oko 1000 primjeraka,
- ◆ Urađen Plan institucionalnog razvoja Univerziteta u Zenici i dat na javnu raspravu,
- ◆ Započet rad na Informacijskom paketu Univerziteta u Zenici,
- ◆ Urađena nova web stranica Univerziteta saglasno traženim elementima dostave bitnih podataka za sve zainteresovane sa posebnom rubrikom za Bolonjski proces,
- ◆ U dnevni red svih sjednica Senata uvedena je kao obavezna tačka Analiza ispunjavanja uslova iz Bolonja procesa na UNZE,
- ◆ Aktivno je rađeno na proširenju međunarodne saradnje kao bitnom elementu mobilnosti nastavnika i studenata,
- ◆ Aplicirano je na više od 20 međunarodnih programa i projekata (WUS, Tempus, DAAD, FP6 i sl. kao i bilateralni projekti sa regijama Abruzzo, Piemonte, Norveškom, Švedskom, Austrijom, Slovenijom i dr.)

Sigurno je da dati prikaz ne daje sve aktivnosti urađene na UNZE a koje su imale za cilj da što veći broj nastavnog osoblja i studenata pravilno shvati i prihvati elemente Bolonjskog procesa i što aktivnije radi na njima.

2.4. EVALUACIJA AKTIVNOSTI U 2006.GODINI

Na bazi postignuća iz 2005. godine nastavljen je rad na njihovoj primjeni i novim rješenjima koja su dizajnirana u 2006. godini:

- ◆ Akademaska godina 2006/07. započeta na svim OJ sa drugom godinom primjene novih NPP, sa uvedenim ECTS bodovima i sa novom strukturom curricula u kojoj su svi jednosemestralni predmeti (obavezni, izborni sa vlastitog fakulteta, izborni iz palete univerziteta, izborni proistekli iz mobilnosti studenata),
- ◆ U primjeni usvojena nova organizaciona struktura integrisanog univerziteta,
- ◆ U primjeni nova struktura integrisanih katedri univerziteta,
- ◆ Nastavljena implementacija pravnog subjektiviteta univerziteta spram fakulteta članica koji je jedan od najvažnijih i najteže ispunjivih elemenata iz Bolonjskog procesa,
- ◆ Održana predavanja ECTS koordinatora OJ i ECTS koordinatora UNZE,
- ◆ Održana predavanja o Bolonjskom procesu od strane gostiju iz inostranih univerziteta,
- ◆ Izrađen Informacijski paket UNZE,
- ◆ Imenovan Bolonja-promotor UNZE i održan niz informativnih predavanja od strane istog,
- ◆ Inovirana i na Senatu usvojena kompletna dokumentacija kojom se omogućuje mobilnost studenata i praćenje ECTS bodova,
- ◆ Otvoreni Uredi za kvalitet na svakoj organizacijskoj jedinici – fakultetu i imenovani menadžeri za kvalitet fakulteta članica,
- ◆ Otvorena kancelarija za kvalitet UNZE i imenovan menadžer za kvalitet UNZE,
- ◆ Intenzivan rad na projektu Uvođenja sistema kvaliteta na UNZE u okviru koga je urađen Poslovník o kvlaitetu UNZE i prvi set procedura QMS,
- ◆ Izrađen i štampan Godišnji evaluacijski izvještaj Univerziteta u Zenici za 2005. godinu
- ◆ Izrađen Vodič za bruoše Univerziteta u Zenici i štampan u tiražu od oko 1000 primjeraka,

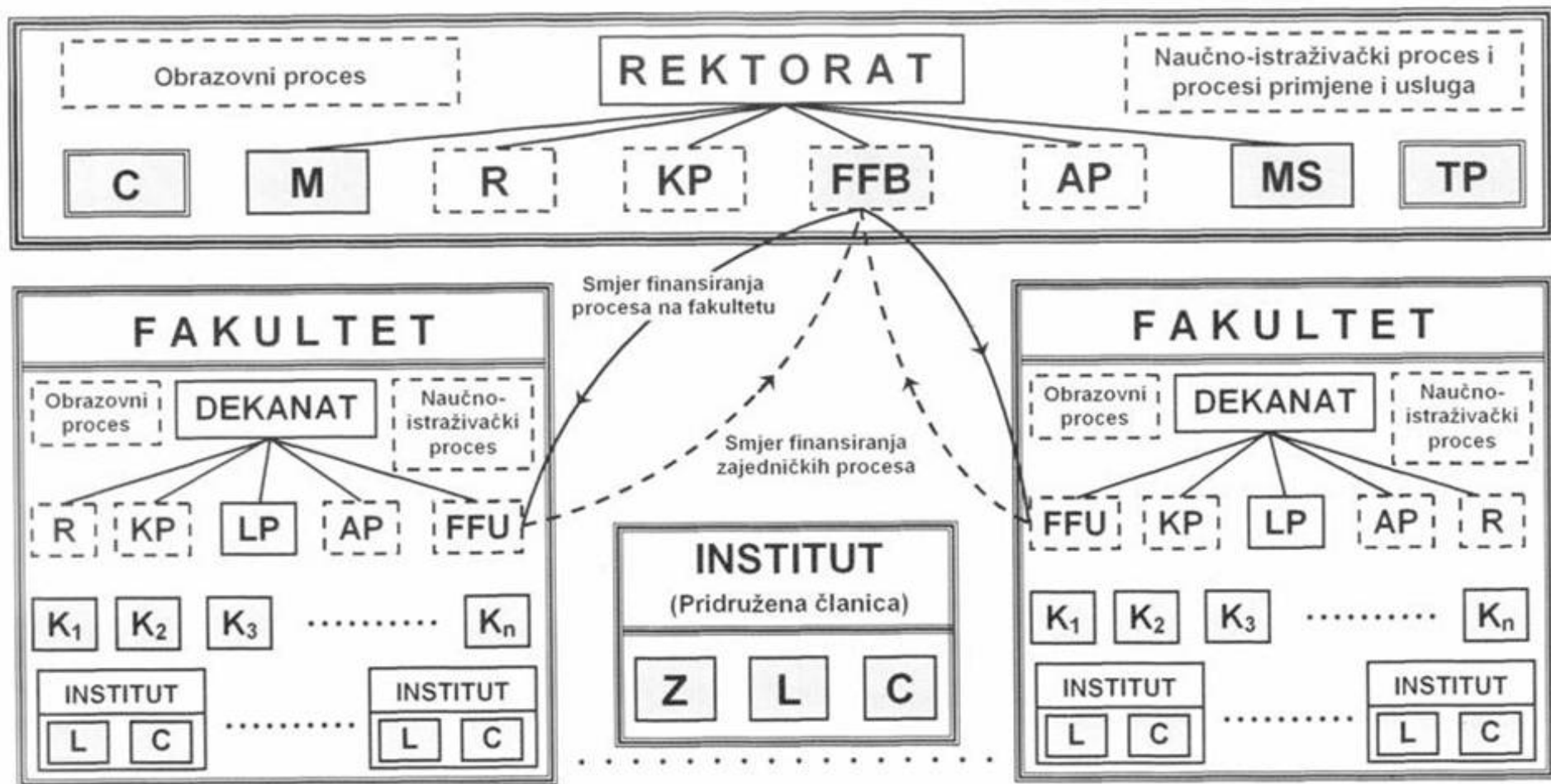
- ◆ Urađen i usvojen Plan institucionalnog razvoja Univerziteta u Zenici,
- ◆ Završen rad na Informacijskom paketu Univerziteta u Zenici,
- ◆ Inovirana web stranica Univerziteta saglasno traženim elementima dostave bitnih podataka za sve zainteresovane sa posebnom rubrikom za Bolonjski proces,
- ◆ U dnevni red svih sjednica Senata uvedena je kao obavezna tačka Analiza ispunjavanja uslova iz Bolonja procesa na UNZE,
- ◆ Aktivno je rađeno na proširenju međunarodne saradnje kao bitnom elementu mobilnosti nastavnika i studenata,
- ◆ Aplikirano je na veći broj međunarodnih programa i projekata (WUS, Tempus, DAAD, FP6 i sl. kao i bilateralni projekti sa regijama Abruzzo, Piemonte, vladama Švajcarske, Holandije, Norveške, Švedske, Austrije, Slovenije i dr.)

Predstavnici UNZE su vrlo aktivno radili u timu Bolonja grupe koja je radila završni izvještaj za Londonsku konferenciju te u drugim projektima Vijeća Evrope, Evropske komisije, Vjeća ministara BIH, Parlamentarne komisije BIH, WUS-a, SUS-a i dr.

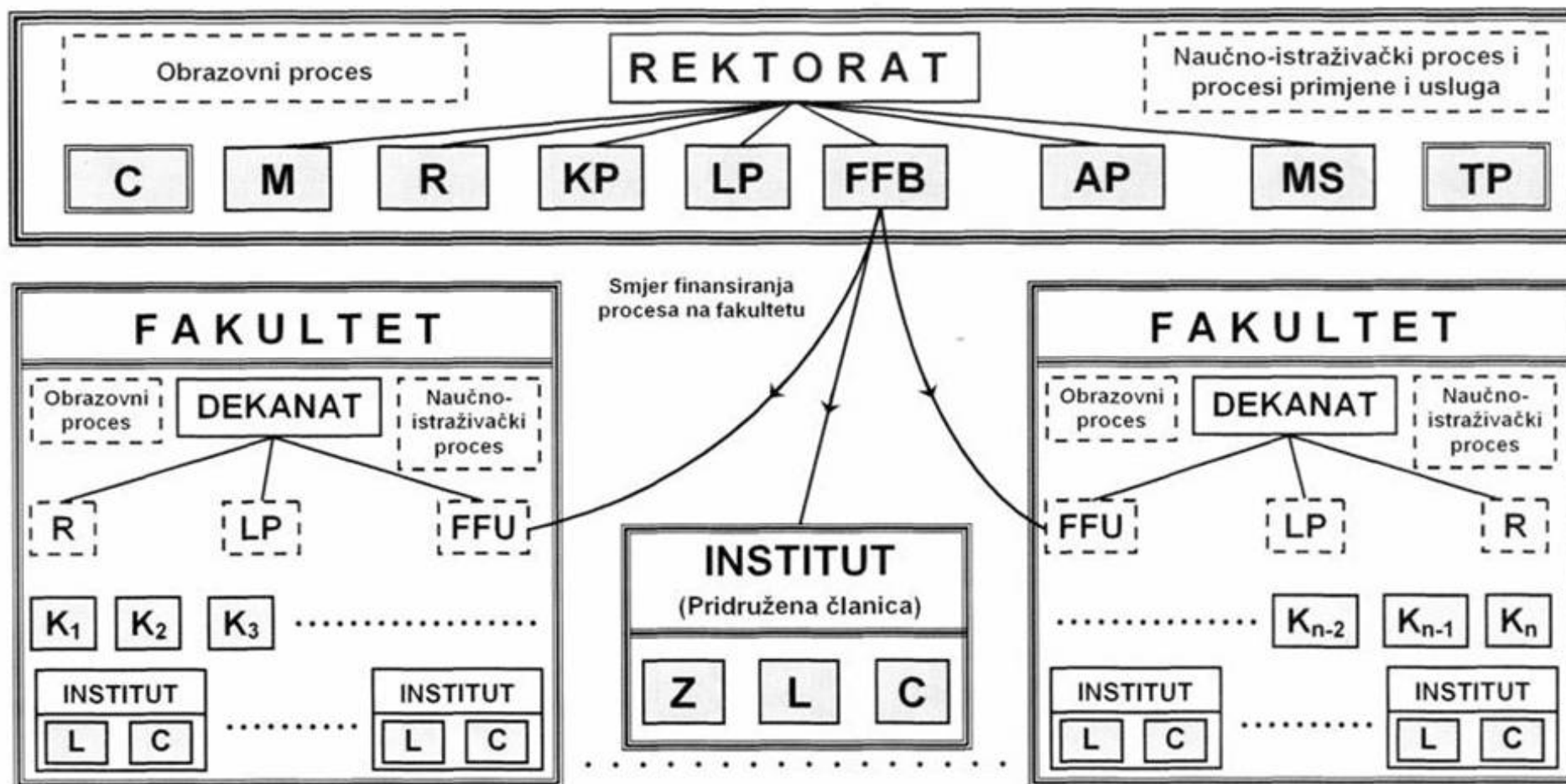
2.5. ORGANIZACIJSKA STRUKTURA, OJ I KATEDRE

U periodu 2004-2006. godina UNZE je prešao put od organizacijske strukture u kojoj su OJ – fakulteti imali punu pravnu samostalnost na tržištu visokoškolskog edukacijskog i naučno-istraživačkog rada do organizacijske strukture integrisanog univerziteta prema savremenim konceptima organizacije visokoškolskih institucija.

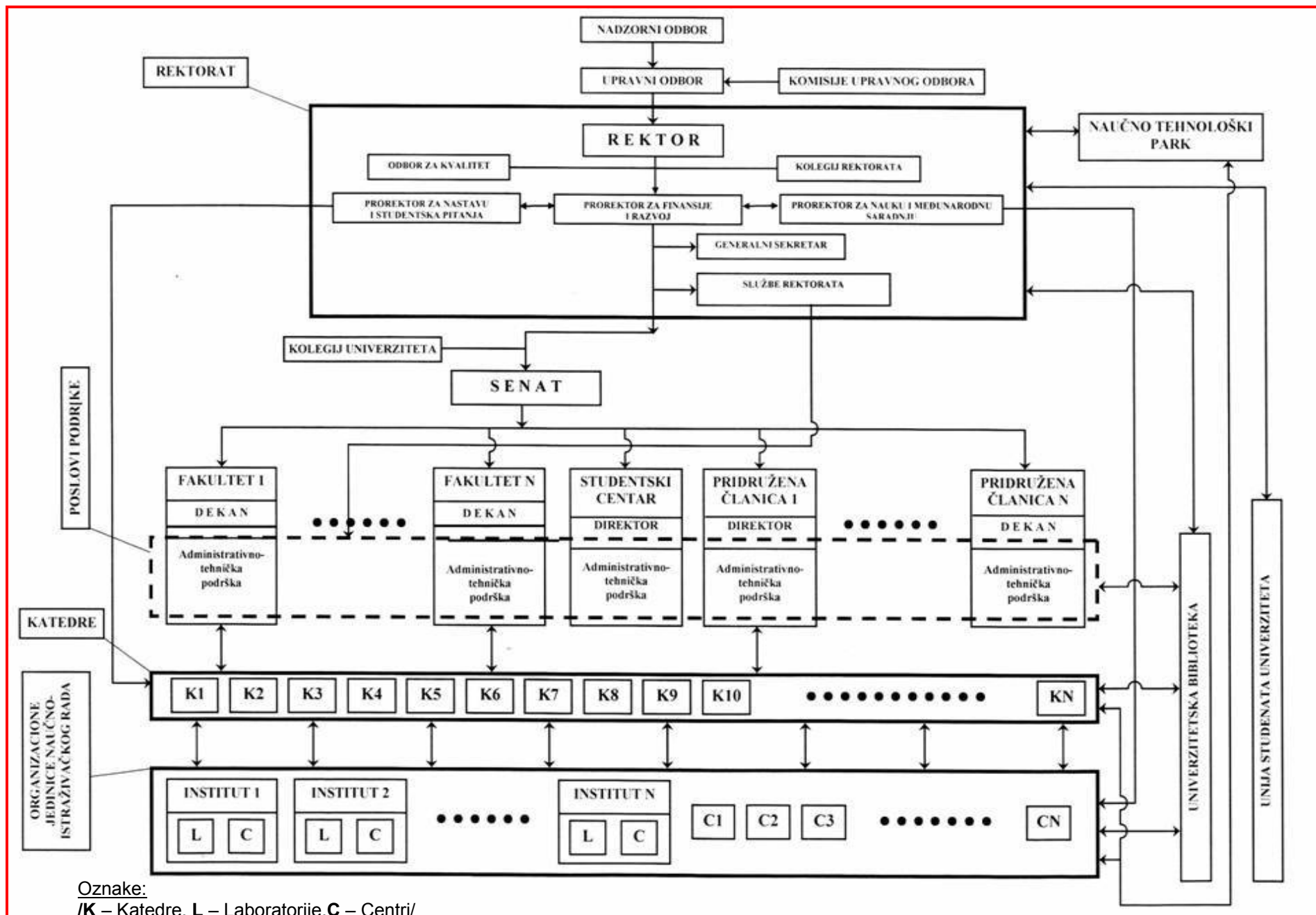
Ovaj put je pokazan na slijedeće tri šeme rasta i razvoja UNZE.

ORGANIZACIONA STRUKTURA UNIVERZITETA U ZENICI – PRIJELAZNA FAZA, FAZA KA INTEGRISANOM UNIVERZITETU (PERIOD APRIL 2005 – JANUAR 2006), OZNAKE: M – Marketing (u nadležnosti univerziteta), MS – Međunarodna saradnja (u nadležnosti univerziteta), LP – Logistički procesi (u nadležnosti fakulteta), FFB – Finansijska funkcija – budžet (u nadležnosti univerziteta), R – Razvojni procesi (podijeljena nadležnost), KP – Komercijalni poslovi (podijeljena nadležnost), AP – Administrativni poslovi (podijeljena nadležnost), FFU – Finansijska funkcija – usluge (podijeljena nadležnost), Z – Zavod, TP – Tehnološki park, K – Katedra, L – Laboratorija, C – Centar

ORGANIZACIONA STRUKTURA UNIVERZITETA U ZENICI – ZAVRŠNA FAZA, FAZA INTEGRISANOG UNIVERZITETA (PERIOD OD JANUARA 2006), OZNAKE: M – Marketing (u nadležnosti univerziteta), MS – Međunarodna saradnja (u nadležnosti univerziteta), LP – Logistički procesi (podijeljena nadležnost), FFB – Finansijska funkcija – budžet (u nadležnosti univerziteta), R – Razvojni procesi (podijeljena nadležnost), KP – Komercijalni poslovi (u nadležnosti univerziteta), AP – Administrativni poslovi (u nadležnosti univerziteta), FFU – Finansijska funkcija – usluge (podijeljena nadležnost), Z – Zavod, TP – Tehnološki park, K – Katedra, L – Laboratorija, C – Centar

Oznake:
 /K – Katedre, L – Laboratorije, C – Centri/

Treća organizacijska šema integrisanog UNZE u tijesnoj je korespondenciji sa integrisanim katedrama OJ UNZE prema listi kako slijedi:

Tabela 1. Spisak integrisanih katedri OJ UNZE

NAZIV KATEDRE	Oznaka	Matičnost	Domena katedre
Katedra za opšte programske osnove	UNZE-K-01	PF	Svi fakulteti
Katedra za matematiku i informatiku	UNZE-K-02	PF	Svi fakulteti
Katedra za jezike i književnost	UNZE-K-03	PF	Svi fakulteti
Katedra za pedagoške discipline	UNZE-K-04	PF	Svi fakulteti
Katedra za hemiju i fiziku	UNZE-K-05	FAMM	MF, ZF
Katedra za neželjeznu metalurgiju i ljevarstvo	UNZE-K-06	FAMM	MF
Katedra za plastičnu preradu	UNZE-K-07	FAMM	MF
Katedra za metalne materijale	UNZE-K-08	FAMM	MF, ZF
Katedra za nemetalne materijale	UNZE-K-09	FAMM	MF, ZF
Katedra za gvožđe i čelik	UNZE-K-10	FAMM	MF
Katedra za mehanike	UNZE-K-11	MF	FAMM
Katedra za konstrukcije i CAD tehnologije	UNZE-K-12	MF	FAMM
Katedra za proizvodne tehnologije	UNZE-K-13	MF	FAMM, EF
Katedra za održavanje	UNZE-K-14	MF	FAMM, EF
Katedra za energetiku i procesno inženjerstvo	UNZE-K-15	MF	FAMM
Katedra za automatizaciju i metrologiju	UNZE-K-16	MF	FAMM
Katedra za industrijsko inženjerstvo i CIM tehnologije	UNZE-K-17	MF	FAMM, EF
Katedra za ekološko inženjerstvo	UNZE-K-18	MF	Svi fakulteti
Katedra za ekonomsku teoriju i politiku	UNZE-K-19	EF	PrF, MF
Katedra za marketing	UNZE-K-20	EF	MF, FAMM, ZF, PrF
Katedra za menadžment	UNZE-K-21	EF	MF, FAMM, ZF, PrF
Katedra za finansije i računovodstvo	UNZE-K-22	EF	PrF, MF
Katedra za državno i međunarodno javno pravo	UNZE-K-23	PrF	EF
Katedra za građansko pravo	UNZE-K-24	PrF	EF
Katedra za istoriju države i prava	UNZE-K-25	PrF	EF
Katedra za krivično pravo	UNZE-K-26	PrF	
Katedra za fundamentalne medicinske nauke	UNZE-K-27	ZF	
Katedra za javno i preventivno zdravstvo i zarazne bolesti	UNZE-K-28	ZF	
Katedra za internu medicinu	UNZE-K-29	ZF	
Katedra za neuropsihijatriju	UNZE-K-30	ZF	
Katedra za majku i dijete	UNZE-K-31	ZF	
Katedra za hirurgiju i rehabilitaciju	UNZE-K-32	ZF	

Dolazak do integrisanih (zajedničkih) katedri UNZE kao i integrisane strukture univerziteta nije bio nimalo lak i jednostavan zadatak. On je bio vrlo pažljivo planiran i stručno vođen "korak po korak" sa ciljem da se izbjegnu sve zamke u koje se u ovom procesu može doći (dupliranje istih katedri sa različitim naslovima, derogiranje naučnih principa spram stručnih ili personalnih, pitanje matičnosti, nivo podjela i sa druge strane zahtijevanje integracije, zamka neupadanja u centralizaciju i sl.). No proces je u velikoj mjeri završen i sa zadovoljstvom se može konstovati da su danas nastavnici i saradnici zaposlenici UNZE i da svoje radne aktivnosti i angažman ostavaruju na UNZE preko svojih matičnih katedri i OJ. I da studenti na prvom mjestu upisuju univerzitet (UNZE) a tek onda fakultet (OJ). Kako je to uostalom u manje-više čitavom razvijenom svijetu čiji član želimo jednog dana svi biti.

3. NASTAVNO-NAUČNI PROCES U KONTEKSTU BOLONJSKOG PROCESA

3.1. Nastavni planovi i programi

Iako je u najvećoj mjeri izvršen re-inženjering nastavnih planova i programa tokom 2004-2005. godine još uvijek možemo reći da NPP su nefleksibilni i studentima ne nude veliki izbor. Naime, značajno je povećan broj izbornih predmeta na svakoj OJ ali se infrastruktura (oprema, kadrovi i dr.) koja bi podržala tu novu ponudu nije adekvatno razvila. Postoji obaveza inoviranja NPP i usaglašavanja sa onim šta su buduće potrebe društva i trendovi ali se to često ne provodi. Fakulteti obično definišu NPP, te nivo kvaliteta bez permanentne komunikacija sa korisnicima, bilo da se radi o studentima, bilo o institucijama koje zapošljavaju završene studente. Bilo je nekih pokušaja da se konsultuje okruženje (Mašinski fakultet) ali je okruženje pokazalo slab i samo formalan interes. Kako je i u prethodnim poglavljima naglašeno na svim studijskim odsjecima UNZE je tokom 2005.godine završen proces usaglašavanja NPP i ECTS bodova.

Veoma bitan faktor koji se odražava na osavremenjivanje nastavnih planova i programa je i činjenica da nastavnici nemaju mogućnosti da stiču i produbljuju teorijska i stručna znanja neophodna za kreiranje planova i programa. Na univerzitetima se podrazumjeva da nastavnik u svojoj oblasti ima dovoljno znanja za izradu savremenog NPP (curriculum). Drugim riječima, uvriježeno je mišljenje da nije neophodno ulagati dodatni napor za sticanje novih teorijskih znanja, novih metodičkih postupaka i tehnika transferiranja znanja i kreiranja savremenih kurikuluma.

Ovdje treba istaći i značajnu neefikasnost većine postdiplomske studije. Postdiplomska nastava ne pruža, u velikom broju slučajeva, dovoljno novih naučnih spoznaja i inovativnih didaktičkih rješenja. Evaluacija ovih studija skoro i da ne postoji. Osnovni cilj fakulteta je da obezbijede nastavnički podmladak. Postdiplomske studije uglavnom nisu kreirane da unaprijede teorijska i stručna znanja koja bi mogla biti osnovna pretpostavka bržeg i kvalitetnijeg razvoja društvene osnove i njene nadgradnje. Ove su studije nerijetko organizovane s ciljem zadovoljenja obrazovnih aspiracija samih kandidata i ostvarivanja dodatnih prihoda. To samo po sebi nije negativno, ali bez jasnih procedura osiguranja kvaliteta i efikasnosti može biti veoma kontraproduktivno i danas predstavlja jedan od osnovnih razloga što današnji univerzitet ne predstavlja instituciju koja treba da obezbijedi kontinuirano obrazovanje u cilju efikasnijeg razvoja društva. Evidentno je nejasno finansiranje i činjenica da programi postdiplomske studije ne korespondiraju sa potrebama za različitim profilima stručnjaka na višem naučnom i stručnom nivou.

Nisu zastupljeni kraći programi ciljanog (subspecijalističkog) usavršavanja, oblikovanog prema potrebama vanjskih konkretnih naručilaca, kao i kraći programi "periodičnog osvježavanja znanja". Još nije jasno određena uloga Univerziteta u kontinuiranom (cjeloživotnom) obrazovanju. Evidentna je tromost, čak i otpor prema promjenama na razini i dodiplomskog i postdiplomskog obrazovanja.

3.2. Upisna politika

Do integracije UNZE upisnu politiku su uglavnom vodili fakulteti bez posebne namjere da se realno sagledaju potrebe društva i okruženja. Prvenstveni cilj bio je obezbijediti što više upisnih kandidata posebno na vanrednim studijima koji se posebno plaćaju. Nakon, integracije upisna politika se kreira na nivou UNZE gdje svaka OJ ima mogućnost maksimalne participacije u „pregovorima“ sa osnivačem koji zajedno sa menadžmentom

UNZE definiše upisne kvote za svaki studijski odsjek. Još uvijek postoji praksa robovanja postojanju određenih odsjeka od ranije mada tržište za takve kadrove ne pokazuje nikakav interes i po inerciji i zbog bojazni od „gubljenja posla“ dijela nastavnog osoblja studenti se upisuju i na ne-kurentne odsjeke i smjerove. Menadžment UNZE nastoji kreirati uspisnu politiku saglasno potrebama užeg i šireg okruženja, evropskim i svjetskim trendovima u svakoj konkretnoj oblasti ali se ta nastojanja za sada samo djelimično ostvaruju. Prosječan broj upisanih studenata danas na UNZE je oko 1400 što odgovara prostornim, materijalnim, edukativnim i brojnim drugim elementima koji utiču na brojnost upisa na UNZE a na prvom mjestu tržište radne snage i sagledavanje realnih potreba.

Vrijedno je istaći da je UNZE jedini BiH državni univerzitet koji nema odjeljenja otvorena izvan matičnog središta univerziteta što je svakako činjenica koju u BiH treba posebno naglasiti. Naime, i pored evidentne krize nastavnog osoblja, opreme i laboratorija, svi drugi BiH univerziteti su „se prosto takmičili“ u otvaranju odjeljenja u svakom manje-više većem ili manjem lokalnim centru generišući time armiju studenata koji stvarni studentski rad i život nemaju ni u minimalnim naznakama a u isto vrijeme pretvarajući svoj nastavni kadar u putujući cirkus bez granica. Jasno je da je to na prvom mjestu bilo rezultat cilja da se većim brojem upisanih dođe i do većih izdvajanja iz budžeta kantona na čijem se sjedištu nalaze odjeljenja odnosno da se i kroz školarine još više taj budžet popravi.

U kreiranju pravilne upisne politike ide se i dalje. Kroz Tempus projekt započet 2006. godine sa partnerima KHL Univerzitetom iz Ghenta (Belgija) i TU Wroclav (Poljska) sa BiH univerzitetima iz Banje Luke i Mostara radi se na formiranju savjetodavnih odbora-tijela koja će biti uključena u Forum stekholdera sistema QA koji će biti mjesto argumentovane diskusije i stručne valorizacije indikatora upisne politike koju definiše menadžment sa osnivačem a uz pomoć poslodavaca, zavoda za zapošljavanje, podataka o nezaposlenim, stanjem tržišta rada i dr. bitnim parametrima za kreiranje ove bitne funkcije univerziteta.

3.3. Nastavno osoblje

Bitno je istaći da su svi nastavnici danas zaposleni na Univerzitetu a da svoje radne obaveze u pogledu realizacije nastavnog procesa ostvaruju putem integrisanih katedri univerziteta. Starosna struktura nastavnika i saradnika je nezadovoljavajuća. Poseban problem je nedovoljan broj nastavnika i to posebno srednje generacije, kao i nedovoljan broj asistenata u odnosu na broj studenata. Situacija je posebno alarmantna na nekim odsjecima na kojima se broj stalno zaposlenog nastavnog osoblja može izbrojati na prste jedne ruke (npr. Odsjek za njemački jezik na Pedagoškom fakultetu). Razlog ovakvog stanja je dugogodišnja zatvorenost fakulteta za prijem novih radnika u nastavni proces posebno mladih na mjestima asistenata.

Djelom problem je bio i izvan UNZE u nemogućnost univerziteta i fakulteta da samostalno odlučuju o kadrovskoj politici: naime Kanton, kao osnivač, zbog nemogućnosti povećanja budžeta ograničava prijem novih nastavnika i saradnika. Drugi razlog je nemotiviranost mladih ljudi za rad na univerzitetu zbog dugogodišnjih niskih plata i nemogućnosti bavljenja naučnoistraživačkim radom, što je uslov napredovanja u viša zvanja. Ovi problemi su u posljednje dvije godine u velikoj mjeri prevladani. Poseban problem predstavljaju gostujući nastavnici i saradnici koji u velikoj mjeri svoj rad shvataju kao dobru „tezgu“ ne vodeći računa o kvalitetu nastavnog procesa i nivou izlaznih znanja, vještina i sposobnosti studenata. U toku svog višegodišnjeg angažovanja na UNZE rijetko koji je „odškoloval“ svoje nasljednike tako da i to stvara dodatne probleme i nameće razmišljanja o obavezi gostujućih profesora za stalnim angažovanjem domaćeg asistentskog kadra i njegovom obrazovanju za nastavnička zvanja.

Kako je već napisano struktura nastavnog kadra, kako prema godinama, tako i prema zvanju, ali i prema broju studenata je veoma nepovoljna i predstavlja ozbiljan problem, koji se ne može riješiti u kratkom roku. Zbog nedostatka nastavnog kadra (od docenta do redovnog profesora), ima dosta slučajeva da saradnici u zvanju višeg asistenta nose cjelokupnu nastavu, odnosno osmišljavaju i izvode i predavanja i vježbe, što je suprotno zakonima. Tako se stvara utisak da je ta populacija saradnika neaktivna i neperspektivna: ona po pravilu kasni u ispunjenjavanju uslova za napredovanje i nema mogućnost da zvanično pokaže koliko i šta radi, jer se zbog zakonskih prepreka angažman saradnika nigdje zvanično ne prikazuje. To stvara frustrirajuću situaciju upravo za one koji ulažu mnogo napora da osavremene nastavu i pruže studentima maksimum. Istovremeno, to dovodi u veoma neugodan položaj i nastavnike, koji ispit potpisuju samo pro-forme, jer nije rijedak slučaj da ih studenti optužuju za neodržavanje predavanja. To je činjenica s kojom fakulteti i univerzitet ne žele organizirano da se suoče i da pokušaju iznaći mjere koje bi ublažile negativne efekte po efikasnost i motiviranost kategorije saradnika.

Osim spomenutih faktora, kod jednog broja nastavnika uočljivo je njihovo uvjerenje da renome kompetentnog istraživača obezbjeđuje i ugled dobrog nastavnika. Na nekim fakultetima je evidentno prenaplašavanje historijskog pristupa i gomilanje ukladištenog «arhivskog» znanja, dominantna uloga predavanja „ex-cathedra” na uštrb interaktivnim, saradničkim i istraživačkim oblicima nastave: nedovoljno uključivanje studenta u projekte i istraživanja, nejasni i neujednačeni kriteriji za vrednovanje postignuća, nepostojanje mehanizama vanjske evaluacije te nedostatna sredstava za uvođenje novih tehnologija u nastavu.

Primjetan je nedostatak komunikacijske didaktičke sposobnosti i kriterija izbora/napredovanja koji nemaju visoke zahtjeve u pogledu nastavničke uloge. Ne postoji izgrađenost sistema stručnog osposobljavanja u području planiranja i izvođenja nastave.

3.4. Studenti

Učešće studenata u pogledu uticaja na kreiranje NPP i druge elemente nastavnog procesa je vrlo slabo. Iako postoje elementi normativnog učešća studenata u tijelima koje rade na ovome, odnosno NNV na fakultetima i Senatu UNZE, to je ipak nivo učešća i uključivanja studenata vrlo loš i svodi se samo na povremena uključivanja u rad kada je u pitanju politika ispitnih rokova i sl. Studenti kroz nastavno-naučna vijeća fakulteta takođe ne pokazuju interes za oblikovanje nastavnih planova i programa. Obično prilikom diskusije i kreiranja planova i programa prevladava nastojanje nastavnika da njihov predmet dobije što veći fond sati, bez stvarnog promišljanja o konačnom cilju edukacije – znanjima i kvalifikacijama koje studenti treba da imaju nakon završenog studija. Takvom praksom je u startu onemogućeno stvarno prilagođavanje planova i programa potrebama društva i studenata.

Na većini fakulteta studentske grupe nisu glomazne, zbog čega postoje neophodni uslovi za interaktivnu nastavu u kojoj studenti imaju ulogu aktivnog učesnika u edukativnoj interakciji. Ovo predstavlja bitnu pretpostavku buduće tranzicije i podizanja nivoa efikasnosti studiranja.

Na UNZE je krajem 2006. godine studiralo oko 4300 studenata. Ukupan broj do sada diplomiranih studenata na članicama Univerziteta iznosi oko 3000, naučni stepen magistra nauka do danas je steklo više od 100 magistranta, a naučni stepen doktora nauka više od 50 doktoranta iz uglavnom tehničkih naučnih oblasti. Univerzitet ne posjeduje aktivnu bazu podataka o svim studentima, jer su se oni upisivali do 2006.godine na fakultete, a ne na Univerzitet. Stoga je veoma teško vršiti analizu stanja u pogledu kvaliteta studiranja a s ciljem uočavanja osnovnih problema.

Studenti su organizirani na nivou UNZE u Uniju studenata kao i kroz studentske organizacije na fakultetima. Uloga i položaj studenata unutar nastavnog, istraživačkog i upravljačkog procesa su nezadovoljavajući. Uslovi studiranja još uvijek nisu prilagođeni potrebama modernog studija, kako u pogledu pristupa elektronskim medijima i kvalitetnoj nastavnoj i naučnoj literaturi, tako i savremenoj nastavnoj tehnologiji. Osim toga samo djelomično postoji razvijena praksa savremenog mentorstva uz uporedno razvijanje i njegovanje samostalnog i kreativnog rada studenata i njihovo uključivanje u istraživačke projekte. Evidentni su dakle objektivni uslovi koji negativno djeluju na motiviranost studenata da preuzmu dio odgovornosti za uspjeh nastavnog procesa. Međutim, opšta studentska apatija, njihova nezainteresiranost za participiranje u upravljanju, u radu studentskih organizacija, u radu stručnih, kulturnih ili sportsko-rekreacionih društava, ukazuje da opšta društvena atmosfera u kojoj univerzitet služi samo da skloni «mlade sa ulice», a ne da obezbijedi razvoj društva, ima negativan efekat i od studenata pravi neproduktivne kritičare, koji su sposobni samo da se žale na stanje, ali nemaju snage da produktivno sarađuju sa svojim nastavnicima u rješavanju gorućih problema. Ovakva situacija, koja daje dovoljno argumenata za kritiku, kako kvaliteta nastave i nastavnika, tako i kvaliteta i motivacije studenata, stvorila je neproduktivnu, frustrirajuću atmosferu u kojoj se ne može očekivati ni veći uspon univerziteta ni progres društva u cjelini. Ova situacija proizvodi sve veću pasivnost i bezidejnost, kao i uvjerenje da nema jasne vizije za efikasno unapređenje rada univerziteta kao odlučujuće naučno-nastavne institucije svakog društva.

Ova bezidejnost se posebno ogleda u segmentu mobilnosti studenata gdje se vrlo malo koriste benefiti koje daju strane vlade i programi (npr. DAAD, Tempus, Erasmus, i dr.) i gdje se vrlo teško obezbjeđuju zainteresovani studenti da semestar ili više provedu na nekom inostranom univerzitetu iako su im svi troškovi boravka i putovanja pokriveni. To u svakom slučaju ruši „mit“ o tome da svi mladi žele otići iz BIH samo ako im se pruži prva prilika.

Teška materijalna situacija većine studenata i zaokupljenost rješavanjem egzistencijalnih potreba, kao i samo djelomična uključenost u proces odlučivanja, stanovita dezorijentacija kao posljedica prethodnog obrazovnog i sveopšteg socijalnog i emocionalnog iskustva negativno se odražavaju na njihovu opštu i profesionalnu konsolidaciju. Osim toga, obrazovne aspiracije studenata (i njihovih roditelja) najčešće ne korespondiraju sa potrebama društva, koje, zapravo, i nema izgrađenu i utemeljenu politiku u pogledu potrebe za stručnjacima različitih profila i nivoa kvalifikacije.

Na nivou fakulteta djeluje više manjih udruženja studenata. Angažovanje studenata nije zadovoljavajuće, jer ove organizacije egzistiraju kao ostatak predratnog sistema, a ne kao izraz njihovih potreba da unaprijede kvalitet studiranja i života tokom studija. Dakle, studentske organizacije su u većini slučajeva «klanovska» društva koja ispunjavaju ciljeve jedne grupe ljudi, koji se obično ne poklapaju sa interesima ostatka studentske populacija. Jedan od razloga nezadovoljavajućeg stanja je i loš materijalni položaj ovih organizacija.

Veoma mala ponuda stipendija u bilo kom obliku predstavlja veliki problem. Postoje organizacije koje obezbjeđuju stipendije, ali njihov vrhovni kriterij nije postignuti uspjeh tokom školovanja, nego su to većinom neki socijalni kriteriji. Tako, ne postoji institucionalna mogućnost podržavanja izuzetno sposobnih studenata.

Institucionalno nisu uspostavljeni fondovi za kreditiranje studenata, što najnegativniji efekat ima na postdiplomske studentske populacije, koja mora platiti značajnu sumu za svoje školovanje. U nekim slučajeva gdje postoje ovakvi fondovi isti su vrlo nepovoljni i daleko od standarda za slične namjene u zemljama EU.

3.5. Normativna regulativa i nastavni proces

Studijski odsjeci su organizovani po principu 4+1+3 (preovlađujući koncept) i 3+2+3 godine i na njima studenti trebaju da steknu min. 180 odnosno 240 ECTS bodova za sticanje odgovarajuće diplome. Nastavni proces u jednoj školskoj godini baziran je na 1800 h rada odnosno na ostvarenju 60 ECTS bodova. U toku radne nedelje nastavni proces na fakultetima traje po 25 časova a ostalo vrijeme do 40h u radnoj nedelji studenti ostvaruju kroz individualni rad ili rad sa nastavnicima u manjim grupama ili pojedinačno kao i pojedinačnim učešćima u NIR projektima.

Nastavno-naučni proces na UNZE organiziran je na sljedećim nivoima:

- ❖ Dodiplomske studije nakon čijeg završetka studenti stiču diplomu određenog profila-zvanja (bachelor of science B.SC) i koje su u najvećoj mjeri finansirani od strane države. Dodiplomske studije traju u najvećoj mjeri: - 4 godine, izuzev na Islamskom pedagoškom fakultetu i nekim odsjecima Mašinskog fakulteta gdje traju 3 godine (strukovni studiji).
- ❖ Postdiplomske studije (PDS), koje organiziraju gotovo svi fakulteti i traju uglavnom 4 semestra. Tokom četvrtog semestra studenti rade magistarski rad i nakon odbrane rada stiču naučni stepen i zvanje magistra. Najveći dio troškova ovog nivoa školovanja snose studenti. Na Mašinskom fakultetu UNZE je 2006.godine započeo prvi PDS u konceptu 4+1+3 zajedno sa univerzitetima iz Erlangena i Maribora finansiran u najvećoj mjeri kroz TEMPUS fond.
- ❖ Doktorati, koji podrazumijevaju originalan istraživački rad i odbranu disertacije. Na osnovu odbranjene doktorske disertacije, kandidati stiču naučni stepen doktora nauka. Doktoranti u najvećoj mjeri samo pokrivaju ukupne troškove naučnoistraživačkog rada i izrade disertacije. Doktorske studije na UNZE još nisu organizovane.
- ❖ Specijalistički studiji, koji traju 2-3 semestra i imaju karakter stručne specijalizacije, a ne i naučnog stepena. Specijalistički studiji bi trebalo da korespondiraju sa potrebama za stručnjacima – specijalistima date sredine. Međutim nema zahtjeva iz okruženja za ovim studijima i oni nisu organizovani ni u jednoj klasi.

Period 2004-2006.godina karakteriše postojanje i rad odsjeka koji su upisivani po starim NPP a prije stupanja odredbi Bolonjskog procesa na BIH univerzitetima (četvorogodišnji odnosno petogodišnji dodiplomski studiji). Nakon 2005.godine svi studenti su upisivani po Bolonjskom principu u potpuno su ukinute dvogodišnje (VŠ) studije.

3.6. Diplomanti 2004-2006

Tek tri efektivne godine postojanja UNZE kao pravnog subjekta ne daju kvalitetne podloge za detaljnije analize broja diplomanata, perioda-dužine studija, odnosa broja upisanih i diplomiranih, generalnog kvaliteta diplomanta i dr. zašto objektivno treba znatno duži period rada. Za najstarije članice, Fakultet za metalurgiju i materijale, Mašinski a najposlije i Pedagoški fakultet, ovakve analize se u izvjesnoj mjeri mogu i uraditi ali pošto je ponajveći dio studentske populacije na fakultetima koji se tek ustrojavaju (Pravni, Ekonomski, Zdravstveni) to se kvalitetne analize mogu napraviti tek u evaluacijama koje će slijediti u narednim godinama. Ono što je bitan zadatak za menadžment UNZE kao i voditelje OJ (dekane, prodekane, šefove katedri) je da u budućnosti ostvare mnogo bolju saradnju sa diplomantima-alumnijima čija iskustva mogu

biti od velike koristi kod elemenata kreiranja razvojne politike, inoviranja NPP, otvaranja novih odsjeka-smjerova, otvaranja novih fakulteta, definisanja PDS, cjeloživotnog učenja i dr. I bez detaljnih analiza i „umovanja“ i laiku će biti jasan nesrazmjer između broja diplomanata „proizvodnih zanimanja i struka“ spram diploma stečenih na fakultetima društvenog usmjerenja zašto postoje brojni i dobro poznati razlozi. U godinama koje dolaze taj nesrazmjer će biti još i veći tako da se konsolidacija po ovom pitanju teško može očekivati u narednih 10 godina. (Napomena: U strukturi diplomanata još se pojavljuju oni sa završenim dvogodišnjim studijem koji je postojao do 2005.godine)

U narednom dijelu dat je prikaz diplomanata u tri prethodne godine na OJ UNZE kako slijedi:

Godina 2004.

Na Univerzitetu u Zenici diplomu u 2004. godini steklo je 146 kandidata. U ukupnoj strukturi od 146 diplomanata su oni sa završenim dvogodišnjim studijem (VŠS) kao i oni sa četvorogodišnjim-petogodišnjim studijem (VSS).

Fakultet za metalurgiju i materijale (FMM)

10 diplomiranih inženjera metalurgije / materijala

Mašinski fakultet (MF)

15 diplomiranih inženjera mašinstva

19 inženjera mašinstva

Ukupno: 34 kandidata

Pedagoški fakultet (PF)

8 diplomiranih profesora razredne nastave

51 nastavnik razredne nastave

14 nastavnika matematike i informatike

Ukupno: 73 kandidata

Islamska pedagoška akademija (IPA)

29 nastavnika islamske vjeronauke

Godina 2005.

Diplomu u 2005. godini steklo je 158 kandidata što je povećanje od oko 10% u odnosu na 2004.godinu (146 diplomanata). Nova generacije upisana 2005/06.godine u potpunosti je usklađena sa Bolonjskim konceptom. Tri nova fakulteta u sastvu UNZE nisu imali diplomante.

Fakultet za metalurgiju i materijale (FMM)

13 diplomiranih inženjera metalurgije / materijala

Mašinski fakultet (MF)

18 diplomiranih inženjera mašinstva

20 inženjera mašinstva

Ukupno: 38 diplomanata

Pedagoški fakultet (PF)

35 diplomiranih profesora razredne nastave

18 nastavnika razredne nastave

18 nastavnika matematike i informatike

Ukupno: 71 diplomanat

Islamska pedagoška akademija (IPA)

Ukupno: 36 nastavnika islamske vjeronauke

Godina 2006.

Diplomu u 2006. godini steklo je 160 kandidata što je približno broju diplomanata u 2005. godini (158 diplomanata). Tri fakulteta (Pravni, Ekonomski i Zdravstveni) koja su počela rad u akademskoj 2005/06. godini još nisu imali diplomante te letimičan pogled sa strane može ukazivati na nesrazmjer broja diplomanata i broja upisanih ako se ne zna i ova činjenica. I dalje je više od 90% diplomanata društvenog usmjerenja.

Fakultet za metalurgiju i materijale (FMM)

7 diplomiranih inženjera metalurgije / materijala

Mašinski fakultet (MF)

27 diplomiranih inženjera mašinstva

9 inženjera mašinstva

Pedagoški fakultet (PF)

70 diplomiranih profesora razredne nastave

7 profesora engleskog jezika

3 nastavnika razredne nastave

17 profesora matematike i informatike

Ukupno: 97 diplomanata

Islamski pedagoški fakultet (IPF)

Ukupno: 35 nastavnika islamske vjeronauke

4. SISTEM KVALITETA NA UNZE

4.1. EVALUACIJA OPŠTIH ODREDNICA

Moderni koncept upravljanja kvalitetom podrazumjeva izgradnju i implementaciju unutrašnjeg sistema organizacije, odnosno sistema upravljanja kvalitetom (QMS). To podrazumjeva uređenje poslovnog sistema koji kvalitet tretira kroz sve aspekte poslovanja i kojim se organizacija usmjerava ka zahtjevima svojih korisnika. Ovo proizilazi i iz same definicije kvaliteta kao skupa svih svojstava i karakteristika proizvoda i usluga koje na najbolji način zadovoljavaju potrebe korisnika. Drugim riječima, tradicionalno mišljenje da se kvalitet definiše 'odozgo' i da izražava ekspertsko mišljenje je stvar prošlosti u svim sferama rada i poslovanja. Kvalitet mora biti u funkciji korisnika, odnosno u funkciji njihovog zadovoljstva. Od ovih trendova nisu izuzete ni visokoškolske institucije, jer Bolonjski model organizacije visokog obrazovanja značajan segment posvećuje obezbjeđenju kvaliteta. S tim u vezi, brojni izvještaji, analize i rasprave vođene u sklopu aktuelne reforme ukazuju da su neophodne radikalne promjene postojećeg stanja u pogledu organizacije i unaprijeđenja kvaliteta visokoškolskog obrazovanja. U radu se sumiraju iskustva primjene međunarodnih standarda kvaliteta u visokoškolskim institucijama uvažavajući bitne specifičnosti naše visokoškolske stvarnosti. Ista mogu pomoći efikasnijem prilagođavanju zahtjevima Bolonjskog procesa

4.2. EVALUACIJA SISTEMA KVALITETA U 2004.GODINI

Za 2004.godinu a kada je sistem kvaliteta u pitanju možemo reći da je bila godina malog obima aktivnosti na nivou UNZE a zapaženiji rad bilježimo samo na OJ Mašinski fakultet. Naime, ova OJ zbog posjedovanja certifikata ISO 9001:2000 bila je već prošla i periode recertifikacije i uspješno je gradila kuću kvaliteta čije je dobre strane trebalo prenijeti i na čitav univerzitet. Treba naglasiti da se institucionalna kultura kvaliteta na ovoj instituciji gradila više od 10 godina i zato je početak rada na ovom projektu na UNZE trebao biti vrlo pažljivo planiran i vođen.

4.3. EVALUACIJA SISTEMA KVALITETA U 2005.GODINI

Na Univerzitetu u Zenici krajem 2005.godine je još uvijek prisutna šarolikost u primjeni i uspostavi sistema upravljanja kvalitetom na pojedinim članicama. Većinu zahtjeva i aktivnosti na primjeni opisanog modela provodi Mašinski fakultet, a svakako je pohvalna evaluacija nastave od strane studenata i to redovno za svaki nastavni predmet. Ovo bi trebalo proširiti i na ostale fakultete. Osim ocjenjivanja nastavnika i saradnika na ovom fakultetu se provode i različite vrste analiza uspješnosti studiranja (prolaznost po predmetima, prosjek godina studiranja, prosječna ocjena i sl.) što se nažalost ne može naći na ostalim fakultetima. Neki nastavnici na pojedinim fakultetima, u želji da provjere i poboljšaju svoju nastavu, samoinicijativno sprovode jedan vid evaluacije. Studenti na univerzitetu nažalost nisu organizovali nikakav vid evaulacije rada nastavnika niti nešto slično. S obzirom na generalno pozitivan efekat evaluacije koja se provodi na Mašinskom fakultetu, planira se njeno uvođenje od strane Univerziteta za sve predmete i na svim fakultetima. Iskustva ovog fakulteta ukazuju da bi se redovnim prikupljanjem zahtjeva korisnika univerzitetskih usluga kroz: "dan otvorenih vrata", ankete studenata, završenika, privrednih subjekata i poslodavaca, postiglo efikasnije inoviranje nastavno-naučnih planova i programa. Time bi se poboljšavala atraktivnost studija i zainteresovanost studenata za studij na Univerzitetu u zenici, a istovremeno i upravljanje na osnovu povratnih informacija iz procesa rada i od korisnika usluga. Inače, ne postoji tradicija studentskih evaluacija kako izvedenog nastavnog programa na kraju svakog semestra, tako i kvaliteta, metoda i sadržaja rada nastavnika i saradnika bilo na kraju svakog semestra ili na kraju studija, kao i ukupna evaluacija izvedenog nastavnog programa tokom studija. S obzirom na činjenicu da su spomenute vrste evaluacije u pogledu menadžmenta kvaliteta i primjeni rezultata ovakvih evaluacija, ipak, pojedinačne, njihovi pokazatelji nisu sasvim dovoljni i ne mogu imati karakter generalne ocjene kvaliteta nastavno-naučnog procesa na čitavom univerzitetu. Osim toga na Mašinskom fakultetu se provodi i evaulacija rada nenastavnog osoblja od strane studenata (studentska služba, biblioteka, EFP, i službe podrške), što je rijedak primjer primjene evaulacije na nenastavno osoblje. I ovo je organizovano od strane samog fakulteta. Ankete se provode jedan puta godišnje i prolaze različite nivoe odlučivanja sa donošenjem odgovarajućih korektivnih i preventivnih mjera za naredne periode.

Napredovanja (izbori i reizbori) nastavnog osoblja, prolaze jednu vrstu evaluacije i kontrole kvaliteta kada istekne period na koji je zasnovan radni odnos (3, 4 ili 5 godina, u zavisnosti od zvanja). Nažalost pri procjenjivanju ispunjenja uslova za izbor ili napredovanje, još uvijek nisu doneseni potpuno jasni kriteriji o vrednovanju priloga (radova i sl.) objavljenih u domaćim, neindeksiranim i referentnim časopisima, kao i stranim i domaćim časopisima, koji imaju indeks naučnih publikacija i relevantne reference u datoj naučnoj i stručnoj oblasti i sl. Primjetno je da na UNZE još nije ustaljena praksa kontinuiranog i analitičnog praćenja uslova u kojima se odvija nastavno naučni rad mada je sa analitički priređenim izdanjem Godišnjaka Univerziteta za 2004. godinu ta stvar znatno poboljšana. Postoji mogućnost iznošenja mišljenja, prijedloga

sugestija nastavnika i saradnika individualno ili putem katedri, zatim na nastavno-naučnim vijećima ili neposrednim obraćanjem rukovodstvu fakulteta.

Niz identifikovanih prednosti i pozitivna iskustva primjene sistema upravljanja kvalitetom na Mašinskom fakultetu, kao i zahtjevi aktuelnih reformskih procesa u visokom obrazovanju ubrzali su aktivnosti na konstituisanju i otpočinjanju projekta njegove uspostave i implementacije na cijelom Univerzitetu. Ovaj projekat je u toku, a realizaciju istog provodi projektni tim sastavljen od predstavnika Univerziteta i svih univerzitetskih članica, kao i studenata. Pored velikog broja identifikovanih koristi, poseban efekat koji se očekuje njegovom realizacijom sadržan je u podizanju svijesti i jasnom opredjeljenju svih zaposlenika (akademskog i osoblja podrške) o prihvatanju kulture kvaliteta na Univerzitetu. Njen osnov je standardizacija svih procesa rada, potreba usmjeravanja na stalna poboljšanja i zadovoljstvo svih identifikovanih korisnika visokoškolskih usluga. Ujedno to su i ključni elementi aktuelnih reformskih aktivnosti u oblasti visokog obrazovanja i onoga što donosi Bolonjski proces.

4.4. EVALUACIJA SISTEMA KVALITETA U 2006.GODINI

Na bazi usvojenog projektnog zadatka i tima za razvoj i implementaciju sistema kvaliteta na UNZE tokom 2006.godine intenzivirane su aktivnosti tima na razvoju QMS na UNZE. Pored toga zapaženo je aktivnije uključivanje svih aktera, kako nastavnika i saradnika sa svih OJ tako i većeg broja studenata. U 2006.godini izdvajamo slijedeće najvažnije aktivnosti:

- U organizaciji ureda WUS Austrija iz Sarajeva u hotelu Grand u Sarajevu je u dane 25 i 26. 01. 2006 godine održan dvodnevni seminar koji je obrađivao problematiku razvoja i uvođenja sistema kvaliteta na BiH univerzitetima. Pozivna predavanja održali su eksperti Mr.Sci. Oliver Vettori sa Ekonomskog i poslovnog univerziteta Beč, Mr.Sci. Roswitha Wiedenhofer, Univerzitet primjenjenih nauka Graz, Benjamin Ditzel, sa Montan Univerziteta Leoben i prof.Dr Darko Petković, prorektor Univerziteta u Zenici. Rad seminara tokom dva dana pratilo je više od 140 učesnika sa svih BiH univerziteta.
- 13. 02. 2006 godine na Fakultetu za metalurgiju i materijale u organizaciji kancelarije za kvalitet je održan interni seminar: "Elementi QMS-a u visokom obrazovanju". Seminar je bio namjenjen članovima Odbora za kvalitet, a ukupno je učestvovalo 37 učesnika.
- Sredinom marta 2006 godine okončane cjelokupne aktivnosti u vezi sa realizacijom ankete u vezi sa Bolonjskim procesom i zajedno sa rezultatima ranije anketiranih OJ provedena detaljna analiza, a preporuke i zaključci dostavljeni OJ i Senatu Univerziteta (16.03.2006 godine).
- Od 07-11 maja 2006. godine menadžer za kvalitet UNZE je prisustvovao seminaru pod nazivom "Osiguranje kvalitete u visokom obrazovanju" koji je realizovan na Karl-Franzens Univerzitetu u Grazu. Učesnici seminara su bili koordinatori za osiguranje kvaliteta sa osam BiH univerziteta koji učestvuju u ovom projektu (Univerzitet u Sarajevu, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Univerzitet u Bihaću, Univerzitet u Zenici, Univerzitet u Tuzli, Univerzitet u Banja Luci, Univerzitet "Džemal Bijedić" Mostar i Sveučilište Mostar).
- U sklopu prvog dana održavanja manifestacije: "Dani otvorenih vrata UNZE", dana 15. 05. 2006 godine u sali 10 Fakulteta za metalurgiju i materijale u održana je prezentacija na temu: "Razvijanje svijesti o Bolonjskom procesu". Prezentaciju je održao koordinator TEMPUS projecta "Strengthening Quality Assurance in Bosnia and Herzegovina" UM_JEP_19074-2004 iz Svjetskog Univerzitetskog Servisa (SUS) –Ured u Sarajevu mr. Asim Jusić. Nakon održane prezentacije mr. Asim Jusić je posjetio kancelariju menadžera za kvalitet UNZE, a tom prilikom su dogovorene i daljnje aktivnosti na opremanju kancelarije za kvalitet kao dio ovog TEMPUS

projekta. Predviđeno je i opremanje kancelarije menadžera za kvalitet informatičkom i drugom opremom u vrijednosti 17 000 KM.

- Dana, 22.05. 2006 godine iz kancelarije menadžera za kvalitet su date informacije u vezi sa aktivnostima na upravljanju kvalitetom i uspostavi QMS-a na UNZE za Ministarstvo civilnih poslova BiH kao dio ukupne informacije u vezi sa ispunjavanjem odredbi iz Bolonjskog procesa.
- Na 10 sastanaka Projektnog tima koji su održani tokom 2006.godine razmatrana su brojna pitanja u vezi sa projektom, a koja se odnose na samo definisanje projektnog zadatka, snimak postojećeg stanja u vezi sa QMS-om na OJ, kreiranje i usvajanje forme anketnog upitnika i sam proces evaluiranja nastavnog procesa od strane studenata, snimak postojećeg stanja i uspostavu jedinstvenog sistema šifriranja dokumentacije na svim OJ UNZE, izradu planova obuke za kvalitet, kompletiranje projektnog tima predstavnicima studenata i *uključivanjem ECTS koordinatora*, kao i niz drugih pitanja značajnih za uspostavu kulture kvaliteta na UNZE. Većina ovih aktivnosti je još uvijek u toku.
- Juna 2006.godine usvojen je Projektni zadatak Implementacija sistema kvaliteta na UNZE od strane Poslovnog kolegija Rektorata,
- U radu projektnog tima tokom perioda juni-septembar 2006. godine urađeni su najvažniji pripremni dokumenti sistema kvaliteta Poslovnik o kvalitetu UNZE i Novi sistem šifriranja dokumentacije na UNZE koji su sa 01.09.2006. pušteni u testni period korištenja,
- Krajem 2006. godine započeo je postdiplomski studij na smjeru METROLOGIJA koji se izvodi unutar Tempus SCM projekta zajedno sa Univerzitetom u Erlangenu i Univerzitetom u Mariboru (detalji dostupni na www.unze.ba) u čijem NPP značajan dio je posvećen sistemu kvaliteta

Na osnovu gornjeg hronološkog osvrta na planirane i provedene aktivnosti 2004-2006. godine može se rezimirati sljedeće:

- Projekat se realizuje predviđenom dinamikom i u skladu sa aktivnostima Tempus projekta "*Osiguranje kvaliteta na univerzitetima u BiH*", kao projekta koji nosi naziv "*Strukturalni razvoj osiguranja kvaliteta u visokom obrazovanju*", finansiran od strane vlade Lihtenštajna, a uz podršku Austrijske agencije za razvoj. Učešće u ovim projektima će pomoći:
 - Osposobljavanju koordinatora za osiguranje kvaliteta i dalji trening akademske populacije na univerzitetu u praksama osiguranja kvaliteta.
 - Uspostavljanju i opremanju Centra za Osiguranje Kvaliteta na UNZE i OJ.
 - Informiranju kompletne akademske populacije na UNZE o postojanju i radu novouspostavljenih Centara putem javne promocije i diseminacije informacija o radu Centara putem štampanih i elektronskih medija.
 - Umrežavanje Centara međusobno, kao i njihova integracija u BiH i slične evropske i međunarodne strukture.

5. EVALUACIJA REGIONALNE I MEĐUNARODNE SARADNJE

5.1. ELEMENTI SARADNJE OJ DO INTEGRACIJE UNZE

Ovdje ćemo dati samo vrlo kratki prikaz kako je to bilo nekada dati kao prikaz međunarodne saradnje fakulteta koji su danas dio integrisanog Univerziteta u Zenici. Na FMM uspješna saradnja bez potpisanog protokola odvijala se sa Institutom za čelike u Aachenu - IEHK i Massachusetts Institutom za tehnologiju u Bostonu. Sa IEHK Institutom se u poslednjih nekoliko godina a i trenutno se realizuje "Sur Place"-program razmjene

studenata i profesora pod pokroviteljstvom DAAD-fondacije. Ostvarena je i realizacija jedne Foulbright stipendije na Massachusetts Institutu za tehnologiju u Departmentu za aluminijske legure. Tokom 2004.godine urađena je aplikacija za EU projekat - CARDS 2004 pod nazivom "MEDIUS". Intenzivna je saradnja sa Slovenijom a u sklopu EU-programa "Pomoć mladim stručnjacima za jugoistočnu Europu" te sa Institutom za zavarivanje u Linzu, Austrija. U nekoliko slučajeva obavljeno je studijsko gostovanje nastavnog osoblja te izrade diplomskih radova studenata na IEHK institutu u Njemačkoj. Nekoliko nastavnika je svoje doktorske disertacije radilo na univerzitetima u Aachenu, Leobenu, Torinu i dr. Potpisane protokole fakultet ima sa Strojarskim fakultetom iz Slavenskog Broda, Hrvatska i sa Metalurškim fakultetom iz Adapazara, Turska.

Mašinski fakultet u Zenici je u okviru svojih gotovo tri decenije rada razvio brojne forme međunarodne saradnje od kojih kao najznačajnije izdvajamo:

1. Potpisane bilateralne protokole o saradnji sa:

- Politehničkim univerzitetom Katalonije Barcelona – Fakultet za inženjerstvo
- Politehničkim univerzitetom u Torinu – Fakultet za inženjerstvo
- Univerzitetom u Mariboru - Fakultet za organizacijske vede u Kranju
- Univerzitetom u Osijeku – Strojarski fakultet u Slavenskom Brodu
- Univerzitet Bahceşehir Istanbul – Fakultet za inženjerstvo
- Univerzitet Prince of Songkla iz Tajlanda – Fakultet za inženjerstvo

2. Najznačajniji međunarodni projekti:

- Projekat "SOLIDARNOST U AKCIJI" – donatorski projekat italijanske regije Pijemont (završen 1998. godine)
- Projekat "CENTAR ZA OBRAZOVANJE NA DALJINU NA MAŠINSKOM FAKULTETU U ZENICI" – projekat saradnje sa EU-NET A/S Danska (završen 2000. godine)
- Projekat organizacije i održavanja međunarodnih naučno-stručnih kongresa "TENDENCIJE U RAZVOJU MAŠINSKIH TEHNOLOGIJA I KONSTRUKCIJA" – projekat saradnje sa španskim i turskim univerzitetima (projekat se realizuje svake godine. Septembra 2005. godine je održan 9.TMT kongres u Antaliji – Turska)
- Projekat organizacije i održavanje međunarodnih naučno-stručnih skupova KVALITET u saradnji sa Univerzitetom u Erlangenu (održava se svake druge godine. Poslednji je održan novembra 2005. godine u Banji Fojnica).
- Projekt NTP Zenica sa italijanskom regijom Piemonte, Studija izvodljivosti završena tokom 2003.godine,
- Studijski boravci nastavnog osoblja na RWTH Aachen, Politehničkom Univerzitetu u Torinu, Politehničkom univerzitetu Katalonije u Barceloni, Oxford Univerzitetu, TU Graz, TU Hamburg, TU Erlangen-Nirnberg, Kraljevskom koledžu u Londonu, TU Diseldorf, i dr. kroz TEMPUS-IMG, DAAD, WUS i dr. programe,
- Izrade diplomskih radova kandidata na TU Erlangen-Nirnberg, TU Graz, TU Darmstadt, i dr.
- Studijske posjete studenata i nastavnika najznačajnijim evropskim poslovnim sistemima iz različitih oblasti kao što su AUDI-Ingolštadt, SIEMENS-Erlangen, NISSAN-Iberica-Barcelona, AMES-Barcelona, BEKO-Istanbul, ASAS-Adapazar, FIAT-Torino i dr.

3. O saradnji na regionalnom nivou treba reći da je najintenzivnija sa Univerzitetom u Osijeku – Strojarski fakultet u Slavenskom Brodu (potpisan protokol) i Univerzitetom u Novom Sadu (potpisan protokol) te Univerzitetima u Sarajevu, Univerzitetom "Džemal Bijedić" u Mostaru, Univerzitetom u Tuzli i Univerzitetom u Bihaću – uglavnom sa mašinskim fakultetima.

Pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici, kroz svoj rad u okviru Univerziteta u Sarajevu, ostvario je slijedeće najvažnije elemente saradnje:

- saradnja sa Sveučilištem u Osijeku (katedra za Engleski jezik i književnost);
- projekt saradnje s Hrvatskim filozofskim društvom,
- realizacija projekta "Pravo i zemlja" s Međunarodnim forumom Bosna i Univerzitetom Verona,
- formiranje Centra za građansko obrazovanje za Jugoistočnu Evropu u saradnji s Freeman Butts Institute iz SAD,
- saradnja s Univerzitetom u Pitsburgu,
- saradnja s Univerzitetom u Helsinkiju u okviru projekta "Inkluzivno obrazovanje",
- saradnja s Univerzitetom za mir iz Pariza (Centar u Beogradu) i organizacija naučnog skupa o pomirenju na Balkanu,
- saradnja s Turskom agencijom za međunarodnu saradnju (TIKA) i formiranje odsjeka za Turski jezik i književnost,
- gostovanje na Petom forumu Freeman Butts Instituta na Univerzitetu Indiana (SAD) o građanskom obrazovanju u svijetu,
- gostovanje na Univerzitetu Joensuu (Finska) u okviru saradnje Ureda TEPD Sarajevo, Finske Vlade, University of Jeensuu Department of Special Education i Univerziteta Sarajevo.

Vrlo značajnu međunarodnu aktivnost bilježimo i na Metalurškom institutu, posebno u prijeratnom periodu. Veliki broj naučnih radnika sa ove institucije je učestvovao u projektima UNIDO-a a ova institucija je bila i nosilac projekata Društvenih ciljeva – DC u SR BIH za oblast metalurgije i materijala, kao jednim od najvećih naučno-istraživačkih projekata tokom devedesetih godina prošlog vijeka. Od institucija sa kojima je saradivala ova institucija pomenimo samo slične institute iz Leobena i Graza u Austriji, Bohuma, Gelzenkirhena i Aachena u Njemačkoj, Ostrave, Bohumina i Nove Huti u Češkoj, Trineca u Poljskoj, instituta u Moskvi, Beogradu, Sank Petersburgu, Londonu, Pitsburgu i brojnih drugih.

5.2. ELEMENTI SARADNJE UNZE NAKON INTEGRACIJE

Jedna od prvih stvari učenjih nakon integracije UNZE je formiranje Ureda za međunarodnu saradnju u okviru Rektorata UNZE (početak 2005.godine) koji je preuzeo brigu o administrativnoj podršci OJ za međunarodnu i regionalnu saradnju. Aktivno učestvujući u svim elementima kreiranja regionalnog razvoja, što je uostalom i jedan od temeljnih postulata na kojem su se razvijale stare, a koji se postavlja i pred nove članice EU, UNZE prihvata jednu od liderskih pozicija u tom konceptu. Naravno, više puta je naglašeno da UNZE ne želi biti samo REGIONALNI UNIVERZITET. Edukujući svoje studente, razvijajući i jačajući sopstvenu kadrovsku bazu, participirajući u naučno-istraživačkom i stručnom radu, kroz ovakav koncept se promovirše opšta otvorenost prema svim drugim univerzitetima iz regiona i šire.

U tom smislu UNZE je već potpisao bilateralne protokole o saradnji sa univerzitetima iz regiona Balkana i Jugoistočne Evrope i to sa:

- Univerzitetom u Novom Sadu,
- Sveučilištem Josipa Juraja Štrosmajera u Osijeku,
- Univerzitetom Crne Gore u Podgorici,
- Univerzitetom u Ljubljani,
- Univerzitetom Primorske u Kopru i
- Univerzitetom Sv.Kliment Ohridski u Bitoli.

a u planu su da se u najskorije vrijeme isti ugovori potpišu i sa univerzitetima u Mariboru, Novoj Gorici, Rijeci, Dubrovniku, Puli i Kragujevcu. Sa univerzitetima u BiH UNZE, a kroz osnivanje Rektorske konferencije BiH ima već ovakve protokole o saradnji.

Današnja međunarodna saradnja UNZE u najvećoj mjeri je nastavak prije rata razvijene i uspostavljene saradnje pojedinica i institucija u sistemu fakulteta-instituta te novo razvijenih formi saradnje. Treba naglasiti da niti jedan oblik saradnje koju danas ima UNZE kao i fakulteti članice nije došla kao rezultat napora menadžmenta Univerziteta u Sarajevu, čiji smo članovi bili gotovo četiri decenije.

Danas članice UNZE imaju razvijenu međunarodnu saradnju (sa potpisanim protokolima o saradnji) sa slijedećim institucijama:

- UNIVERSIDAD POLITECNICA DE CATALUNYA , BARCELONA, SPAIN
- CYPRUS INTERNATIONAL UNIVERISTY OF LEFKOSA, LEFKOSA, TR CYPAR
- UNIVERSITY OF ERLANGEN-NUREMBERG, ERLANGEN, GERMANY
- UNIVERSITY OF BERN, SWIZERLAND,
- RWTH – TECHNICAL UNIVERSITY OF AACHEN, AACHEN, GERMANY
- POLITECNICO DI TORINO, TORINO, ITALY
- PRINCE OF SONGKLA UNIVERSITY, HAT YAI, THAILAND
- UNIVERSITY OF BAHCESEHIR, ISTANBUL, TURKEY
- UNIVERSITY OF SAKARYA, ADAPAZAR, TURKEY.
- HUMIC – LUMUCI UNIVERSITY, ORVIETO –ROMA, ITALY.
- UNIVERSITY OF PORSGRUNN, NORWEY
- WEST ONTARIO UNIVERSITY, ONTARIO, CANADA
- FENSHAW COLLEGE, ONTARIO, CANADA
- UNIVERSITY OF DUBLIN, IRELAND

Sa ovim institucijama postoje potpisani bilateralni protokoli o saradnji, natupu na zajedničkim projektima, konferencijama, razmjenama nastavnika i studenata i drugog osoblja, razvoj zajedničkih studijskih programa, razvoj komplementarnih sistema kvaliteta i dr.

Ovim saradnjama stvaraju se pretpostavke za kvalitetniji naučno-istraživački i stručni rad, razmjenu naučnih i stručnih informacija, otvaraju mogućnosti da mladi perspektivni asistenti dio svog razvojnog stasavanja i istraživanja obave u nekoj od vrlo prestižnih inostranih institucija. Na ovaj način veći broj nastavnika i saradnika je dio svog radnog vijeka proveo na ovim institucijama a neki od njih i stekli neka od naučnih zvanja na njima.

Danas je UNZE u poziciji da sam kreira svoj budući koncept međunarodne saradnje koji u svjetlu ispunjavanja uslova iz Bolonjskog procesa dobiva još više na značaju. Uz formirani **Odjel za međunarodnu saradnju** pri **Rektoratu Univerziteta** te funkciju **prorektora za međunarodnu saradnju** stvorene su pretpostavke za osmišljen, koordiniran i fleksibilan koncept buduće međunarodne saradnje UNZE.

On se bazira ne nekoliko vrlo bitnih polaznih odrednica:

1. Članstvom ZE-DO kantona u Vijeću Regija Evrope te nominovanjem ovog regiona kao najprosperitetnijeg Euro-regiona za 2004.godinu stvaraju se pretpostavke da UNZE bude partner kantonu u regionalnom uvezivanju sa drugim regijama u Evropi. To omogućuje da UNZE bude stvarni nosilac i implementator brojnih naučno-istraživačkih i stručnih projekata koji dolaze kroz ovaj vid saradnje. Na ovaj način se saradnja planira proširiti na:

- Univerzitet u Torinu u okviru razvijene saradnje se Regijom Piemonte, Italija,
- Univerzitetom Zala u okviru razvijene saradnje sa Pokrajinom Zala u Mađarskoj,
- Univerzitetom Oviedo i pokrajinom Asturija sa kojim UNZE već ima razvijenu saradnju a koja se namjerava proširiti i na regiju,
- Univerzitetom u Barceloni, Tehnološkim parkom Barcelona, Naučnim parkom Barcelona i drugim naučnim institucijama iz Regije Katalonija, Španija,
- Tehničkim univerzitetom, Medicinskim i Univerzitetom primjenjenih nauka u Gracu sa kojim Univerzitet ima višestruke forme saradnje (bez protokola) a koja bi se trebala proširiti i na Regiju Štajerska koja je također članica Vijeća regija Evrope,
- Univerzitetima regije Abruzzo, Italija sa kojima Kanton ima protokol o saradnji, Univerzitetom u Firenci i dr.

2. Pobratimstvom koje grad Zenica kao sjedište Univerziteta i gradovi regije (npr. Travnik – Lajpcig) imaju već razvijene te je u tom kontekstu planirano razvijanje saradnje sa:

- Univerzitetom u Gelzenkirhenu, Njemačka
- Univerzitetom u Lulei, Švedska
- Univerzitetom u Uskudaru, Istanbul, Turska
- Univerzitetom u Lajpcigu, Njemačka
- Univerzitetom u Jenčepingu, Švedska i dr.

3. Međunarodni projekti koje finansira EU i druge međunarodne institucije kao što su Frame Programe 6 i 7, TEMPUS, Pact Stability, CARDS i dr. otvaraju se mogućnosti za različite naučne i stručne projekte kako institucija na UNZE tako i pojedinaca kojima su ovi projekti namjenjeni za pojedinačna usavršavanja. I do sada su institucije i pojedinci sa Univerziteta učestvovali u ovim projektima ali realno je očekivati jači i osmišljeniji nastup u godinama koje dolaze. Kroz ovaj vid dosadašnjih kontakata već su preliminarno obavljani razgovori o saradnji sa:

- Univerzitetom La Sapienza iz Rima, Italija
- Univerzitetom iz Ostrave, Češka,
- Univerzitetom iz Osla, Norveška
- Imperial College iz Londona, Velika Britanija,
- Univerzitetom iz Nice, Francuska
- Univerzitetom iz Berlina, Njemačka
- Univerzitetom iz Berna, Švajcarska
- Univerzitetom iz Dresdena, Njemačka,
- Medicinskim univerzitetom iz Graca, Austrija,
- Univerzitetom u Firenci, Italija,

4. Proširivanje međunarodne saradnje na inostrane institucije preko kontakata sa ambasadama stranih zemalja akreditovanih u BiH i tijela koje one imaju specijalno razvijenih za ove namjere. Kao ključne u ovom smislu posmatraju se ambasade Sjedinjenih Američkih Država (programi American Councila, Fulbright program i dr.), SR Njemačke (DAAD programi, Robert Bosch i Konrad Adenauer fondacije, GOETHE Institut i dr.), Španije (Institut Servantes, Ured za tehničku pomoć i dr.), Italije (Organizacija Dante Aligieri), Turske (TIKA), Austrije (Ured za tehničku kooperaciju), Švedske, Francuske, Kanade i dr. Na ovaj način već su ostvareni kontakti sa:

- SMITH College iz Masačusetsa u Sjedinjenim Američkim Državama,
- Arisona State University - Državnim univerzitetom iz Arizone u SAD (oblast religioloških istraživanja i nastave religije na državnim univerzitetima), i dr.
- Univerzitetom iz Otawe-Kanada

- Univerzitetom Iz Kaira i dr.

5.3. PREGLED NAJZNAČAJNIJIH MEĐUNARODNIH PROJEKATA

Zbog ograničenosti obima ovog izvještaja dajemo samo listu najznačajnijih koji su završeni ili su u procesu rada:

- Projekt 1. „UVOĐENJE ECTS SISTEMA UNIVERZITETIMA U BIH“ (TEMPUS projekt)
- Projekt 2. „RAZVOJ VISOKOG OBRAZOVANJA U BIH „ (Projekt Vijeća Evrope)
- Projekt 3. „JAČANJE OSIGURANJA KVALITETA U BIH“ (Tempus-WUS projekt)
- Projekt 4. „STRUKTURALNI RAZVOJ OSIGURANJA KVALITETE U VISOKOM OBRAZOVANJU“ (Tempus-WUS projekt)
- Projekt 4. „KONSTITUISANJE I RAZVOJ TEHNOLOŠKOG PARKA ZENICA“ (Projekt sa Regijom Piemonte)
- Projekt 5. „PROTOKOLI O BILATERALNOJ SARADNJI UNZE SA DRUGIM UNIVERZITETIMA IZ SVIJETA“ (razmjene nastavnika, saradnika i studenata)
- Projekt 6. „OPREMANJE UNIVERZITETA U ZENICI SAVREMENOM EDUKACIJSKOM I ISTRAŽIVAČKOM OPREMOM KROZ SREDSTVA VLADE AUSTRIJE“ (Projekt UNZE, Vlada Kantona, Vlada FBiH i Vlada Austrije)
- Projekt 7. „SISTEM KVALITETA I JAČANJE VEZA UNIVERZITETA I PREDUZETNIČKOG SEKTORA“ (Tempus Projekt)
- Projekt 8. „PROJEKT RAZVOJA CENTRA ZA IZVRSNOST U DRVOPRERADI“ sa Vladom Švicarske i Univerzitetom iz Berna
- Projekt 9. „POSTDIPLOMSKI STUDIJ IZ METROLOGIJE“ SA UNIVERZITETIMA ERLANGEN I MARIBOR (Tempus SCM projekt)
- Projekt 10. FORMIRANJE INSTITUTA ZA EKOLOGIJU KROZ PROJEKT SA FANSHAW COLLEGE IZ KANADE
- Projekt 11. PROJEKT SARADNJE SA CIMOS GRUPACIJOM IZ SLOVENIJE
- Projekt 12. OD SISTEMA KVALITETA DO STRATEGIJA RAZVOJA UNIVERZITETA (Tempus projekt)
- Projekt 13. OKVIR ZA IT KVALIFIKACIJE U SISTEMU VISOKOG OBRAZOVANJA U BIH (Tempus projekt)
- Projekt 14. RAZVOJ CENTRA ZA PREDUZETNIŠTVO I INOVATIVNOST NA UNZE (Tempus projekt sa Politehnikom Torino i Uni Kopar, partneri SUS i MCP)
- Projekt 15. NOVE OBRAZOVNE METODE U DEVETOGODIŠNJEM osnovnom ŠKOLOVANJU (Projekt PF sa UNI Novi Sad i Univerzitetom Jančeping, Švedska)

6. EVALUACIJA STUDENTSKIH AKTIVNOSTI NA UNZE

Kako je već navedeno UNZE je krenuo sa 1500 studenata da bi krajem 2006.godine imao oko 4300 a akademsku 2007/08. započinje sa gotovo 5000 studenata. Redovni studenti čine oko 58% ukupne studentske populacije, vanredni oko 41% i studenti postdiplomci oko 1% Najveći broj studenata je na prvoj godini studija (oko 35% od ukupnog broja). Kada je riječ o broju studenata na pojedinim fakultetima treba reći da se najveći broj njih obrazuje na Pedagoškom fakultetu a najmanji na Fakultetu za metalurgiju i materijale.

Kako je za UNZE u operativnom smislu 2005.godina značila godinu stvarnog rada kao univerzitet to sličnu sudbinu dijeli i Unija studenata na Univerzitetu. Ista je formirana početkom 2005. godine ali je i prije kroz rad studentskih organizacija na fakultetima uključivana u proces reforme Univerziteta. Izvršeni su izbori predsjednika i dva zamjenika, kao i ostala pripadajući tijela u okviru studentske organizacije, i to tako

da su u njima ravnomjerno raspoređeni studenti sa svih fakulteta koji čine UNZE. Predstavnici studenata često posjećuju seminare, praktikume (workshop-ove), konferencije, koji, sem što tematiziraju studentska i druga pitanja, ujedno ostvaruju kontakte u smislu interuniverzitetske saradnje. Kako još uvijek nije donešen niti kantonalni niti državni zakon o visokom obrazovanju, što nerijetko otežava rješavanje ovih i drugih pitanja, može se reći da su u toku aktivnosti oko uključivanja studenata u rad univerzitetskih institucija. Od postojanja fakulteta studenti su uvijek imali svoje delegate u Naučno-nastavnim vijećima fakultetskih jedinica, kao i aktivno učešće njihovih predstavnika u radu Senata Univerziteta u Zenici. U prostorima Rektorata UNZE Unija studenata je dobila svoju prostoriju za rad a za sjednice na raspolaganju su ostali infrastrukturni sadržaji Rektorata i prostora fakulteta članica. Studentska unija je 2005.godine dobila i svoju web domenu. U 2005.godini Unija studenata je izvršila potpuno uvezivanje sa sličnim unijama studenata na drugim BiH univerzitetima kao i nekim univerzitetima šireg regiona.

Univerzitet u Zenici će u budućem periodu nastojati da studenti budu što aktivnije i šire uključeni u sve sfere života i rada na univerzitetu. Na UNZE ne postoji veliki broj studentskih organizacija, društava i ustanova koje rade u cilju rješavanja problema studenata i njihovog učešća u radu i upravljanju na UNZE. Zbog takvog činjeničnog stanja zadatak menadžmenta i svih nastavnika i saradnika Univerziteta u Zenici je da maksimalno osnaže ove napore studenata za formiranje adekvatnih tijela koji će na najbolji način predstavljati studente u svim sferama života i rada UNZE. U tom smislu u narednom periodu očekujemo formiranje:

- ◆ Kulturno-umjetničkih i sportskih društva (npr. Univerzitetski omladinski hor, Likovni centar, Dramsku sekciju i sl.)
- ◆ Formiranje Strukovnih studentskih organizacija koje okupljaju studente određene struke i pretežno organizuju međunarodnu razmjenu (npr. ESTIEM organizacija se pretežno bavi pitanjima menadžmenta, ELSA okuplja studente pravnih nauka, EESTEC i IAESTE okupljaju studente tehničkih, tehnoloških, i prirodno-matematičkih nauka, AIESEC okuplja studente ekonomskih nauka i druge). Ove organizacije, a to pokazuje i praksa univerziteta u regionu, uspješno organizuju ljetnju razmjenu studenata sa svim zemljama svijeta.
- ◆ Univerzitetski sportski savez koordinira rad fakultetskih sportskih društava. Osnovna djelatnost ovog društva je organizovanje međuuniverzitetskih sportskih susreta u zemlji i inostranstvu (npr. mašinijade, tehnologijade, ekonomijade i dr.) a od 2000.-te godine se tradicionalno organizuju Brucoške sportske igre.
- ◆ Studentski centar je ustanova koja objedinjuje život i rad studenata i u narednom periodu očekujemo njene veće rezultate na polju kulture i organizacije raznih kulturnih manifestacija.
- ◆ Sredstva kojima se obezbjeđuje smještaj i ishrana studenata, studentske stipendije i krediti, ostvarivanje kulturno-zabavnih i sportsko-rekreativnih aktivnosti, informisanje studenata i izdavačka djelatnost i sredstva za finansiranje posebnih programa naučnih društava i budućih klubova tehnike studenata, ostvaruju se iz budžeta Kantona.

Sa i bez Bolonjskog procesa, aktivno učešće studenata u procesu visokog obrazovanja je neophodno. Ono podrazumijeva učešće studenata u svim tijelima univerziteta – fakulteta, kako Senatu tako i naučno-nastavnim vijećima te drugim stručnim tijelima. Studenti moraju biti prihvaćeni kao ravnopravan i dragocjen partner kako u procesu reformi tako i poslije jer studenti imaju odgovornost i obavezu da se aktivno uključe u procese koji se u najvećoj mjeri tiču upravo njih. Posebno je značajno učešće studenata u sistemu kvaliteta (QA) univerzitetskog rada.

Sistem školovanja kakav se zahtjeva po Bolonjskoj konvenciji je slabo poznat pojam u širim studentskim krugovima, a tema priče u njihovim razgovorima su uglavnom teme o raznim najavama o poboljšanju nastave. Iz toga je proistekla prezasićenost iščekivanjem reorganizacije sistema, kako kod studenata tako i kod profesora. Stoga se studenti nadaju da će se ići bržim rešenjima i tačnijoj konkretizaciji problema te pridati više pažnje, energije i spremnosti za realizaciju ovog projekta.

Studenti su većinom mišljenja da treba promijeniti iz korjena koncept nastave. Zbog problema u nastavi studenti preopterećeni nepotrebnim informacijama završavaju fakultete sa nekoliko godina zakašnjenja. Među vodećim problemima takođe treba istaći rad u prevelikim grupama, nedostatak praktičnog-laboratorijskog-terenskog rada (jer ono zahtjeva veći angažman profesora-asistenata na realizaciji), zastarjelost gradiva, slaba komunikaciju sa nastavnikom kao i probleme sa literaturom, te slabu ili nedovoljnu informatičku infrastrukturu.

Nastava mora biti održavana u manjim grupama kako bi se ostvarila nesmetana komunikacija studenata i profesora/asistenata. Najvažnija je aktivnost studenata na časovima, za to je potrebna slobodna komunikacija, opšta radna atmosfera sa akcentom na učešće istih u diskusiji. Takvim načinom rada bi se podstakla mobilnost profesora i studenata što iziskuje transfer znanja i njegove praktične primjene na viši nivo. Studenti bi sami trebali da se uključe u kreiranje nastave i da zaključe da li je proces nastave organizovan sa ciljem da se usvaja kvalitetno znanje. Studenti su takođe činioci nastavnog procesa koji zavisi od njihovog zalaganja. Zbog toga je neophodno da sami odgovorno i savjesno procjene svoje prisustvo, učešće i zalaganje.

Veliki problem je literatura koja je ili preobimna ili u nedostatku, samim tim mora se težiti da za pojedine predmete ona bude jedinstvena. Jer samo kvalitetnim udžbenicima i dobro organizovanim vježbama i predavanjima stvorice se neophodni uslovi da najveći broj studenata može u predviđenom roku da savlada gradivo, a ovo bi takođe dovelo do smanjenja prosjeka godina potrebnih da se završe studije u roku i veće prohodnosti studenata na više godine. Saniranjem ovih prepreka stvorio bi se snažan aparat tehničkog i kulturnog obrazovanja, jaki temelji za snažnu motivaciju u radu i posvećenost studenata.

Ono što studenti ne žele je da se obrazovanje tretira kao socijalna, već naprotiv, smatraju da ono treba da bude razvojna kategorija u društvu. Trebalo bi da postoji ravnoteža između broja upisanih studenata i mogućnosti fakulteta da upisanim studentima pruže adekvatno i kvalitetno znanje, jer cilj visokog obrazovanja nije da obrazuje mali procenat upisanih studenata i da od njih stvori akademike i doktore nauka, već da najveći broj studenata uspješno i na vrijeme završi osnovne studije i da, zahvaljujući tim studijama, posjeduju dovoljno znanja i vještina da mogu da nađu posao i prevaziđu sve zadate prepreke.

Studenti bi trebali da učine sve što je u njihovoj moći, kako bi doprinijeli pretvranju ove šanse u pozitivan rezultat po visoko obrazovanje, a samim tim i po društvo u cjelini. Uvođenjem studenata u osnove naučno-istraživačkog rada bi se postigao visok stepen motivacije. Studenti kroz svoje seminarske radove-programe-projekte trebaju da rade na konkretnim stvarima iz prakse. Njihovi diplomski radovi trebaju da imaju elemente njihovog budućeg radnog angažmana tj. da ih ovakav rad vodi ka prohodnosti ka zaposlenju. Stoga studente treba obavezno uključivati u projekte koji se rade na fakultetima: da uče i da rade. To ujedno predstavlja dokaz o mogućnosti napredovanja u toku studiranja. Interesovanje u raznim oblastima nauke treba forsirati, da bi se postizali što bolji rezultati. Za rezultate je potrebno znanje, a za znanje učenje.

7. ZAKLJUČAK

Provodeći integraciju UNZE saglasno evropskim iskustvima postignuto je da se dva najveća mjesta otpora promjenama i to „*institucionalni nivo*” i „*individualni nivo*” kada su u pitanju promjene dovedu u poziciju partnera Rektorata koji je po svojoj funkciji integrisanog univerziteta nužan generator promjena. Pozadina institucionalnog nivoa otpora je svakako bojazan od centralizacije, gubitka finansijske autonomije, te nivoa izdvajanja za finansiranje centralizirane uprave. Drugim riječima, rukovodstva fakulteta su veoma uspješna u kreiranju «atmosfere straha» za što koriste argumente, kao što su: (I) reforma univerziteta znači jačanje birokratskih struktura, koje će odlučivati umjesto nas, koje će procjenjivati naš kvalitet, iako nemaju kvalifikacija za to, koje će pod parolom «transparentnosti», uvesti mjere kontrole a one će smanjiti naš osjećaj slobode, (II) reforma univerziteta znači uranilovku i nemogućnost honorarnog angažmana, (III) reforma univerziteta znači da će svaki konsultantski i istraživački projekat biti «oporezovan» sa 20% i više za finansiranje rektorata, (IV) reforma univerziteta znači gubljenje radnih mjesta i sl. To je danas i ponajveći problem drugih BIH univerziteta u procesu nemogućnosti izvođenja integracije.

Naravno sve stvari u procesu reforme i integracije UNZE nisu završene i zadatak kako godišnjih evaluacija UNZE i svake OJ kao i periodičnih evaluacija je da uvijek ukazuju na probleme, da ih detektuju ali i da daju prijedloge za rješenja i stalno nova poboljšanja.

U skladu sa već pomenutom Bolonjskom deklaracijom, a kroz njene osnovne elemente može se zaključiti da:

- **Usvajanje sistema lako razumljivih i uporedivih akademskih zvanja;**

...je u najvećoj mjeri na UNZE usaglašeno sa odgovarajućim sistemima koji su na snazi u zemljama EU. Usvojeni i implementirani sistem dokumentacije (ugovor o učenju, prepis ocjena i dr.) a najposlije dodatak diplomi su dokumenti koji obezbjeđuju laku razumljivost i uporedivost akademskih zvanja.

- **Usvajanje sistema sa tri glavna ciklusa (dodiplomski/postdiplomski/doktorski)**

...je proveden u sistemu 4+1+3 (koji je na snazi u EU i koji je u saglasnosti sa zakonskom politikom u sferi zapošljavanja u BIH) i 3+2+3 (novi koncept koji je novi i kod većine članica EU i koji još nema zakonsko uporište u nomenklaturi zanimanja u FBIH). UNZE je već organizovao postdiplomske studije i po konceptu 4+1 dok doktorske studije nema organizovane još niti jedan univerzitet na prostoru ex-SFRJ.

- **Uspostavu evropskog sistema prenosa bodova (kreditnog sistema) – ECTS (European Credit Transfer System);**

Ovaj sistem je u konzistentnoj formi proveden na svim OJ-fakultetima na jedinstven način za čitav UNZE. Polazna osnova za proračun je bila radna norma od 1800 h/god. za student in a bazi toga postavljanje odnosa 30h = 1 ECTS poen. Nakon toga izvršen je re-inženjering nastavnih planova i programa i svi predmeti su sada jednosmetralni te izvršeno određivanje-proračunavanje težinskog faktora svakog predmeta (broj ECTS-a) i konačno opterećenje za svaku akademsku godinu (60 ECTS). Ovo je urađeno za više od 1500 predmeta koji postoje u NPP svih OJ. Naravno, težinsko opterećenje studenata po predmetima kao i ukupno za čitav sistem školovanja nikada nije moguće potpuno tačno odrediti i ovo ostaje trajni zadatak nastavnika da rade na njegovom poboljšanju slijedeći prije svega traženi nivo znanja koji privreda i poslodavci očekuju od diplomanata sa UNZE (tzv. Learning outcome). Ovo što je na UNZE urađeno je znatno kvalitetnije nego na drugim BIH UNZE jer se nije dozvolilo da svaki fakultet kreira vlastiti ECTS sistem (Slučaj UNSA, UNBL i dr.) tako da student već sada mogu ostvariti stvarnu mobilnost

unutar univerziteta (izbor predmeta sa drugih fakulteta) kao i širu mobilnost (već ostvarena sa univerzitetima u EU u manjem obimu). Problemi u primjeni ECTS su nedostatak kvalitetne softverske podrške i informatičke mreže na svim fakultetima kao i nedovoljna znanja nastavnika i studenata o istom.

- **Promovisanje mobilnosti otklanjanjem prepreka za efektivnu primjenu slobodnog kretanja studenata, nastavnika, saradnika i administrativnog osoblja;**

Ova komponenta Bolonjskog procesa se maksimalno promoviše na UNZE i najveći broj administrativnih prepreka za njenu primjenu je otklonjen. Sva dokumentacija potrebna za istu postoji i usvojena je na Senatu. Na web-u je dostupan i Informacijski paket UNZE na bhs i engleskom jeziku. Nedovoljna finansijska sredstva UNZE i rigidan vizni režim prema EU onemogućuju veću razmjenu nastavnika i studenata dok na prostoru BIH ne postoji posebna niti želja niti volja univerziteta koji još nisu izvršili integraciju da se bave i ovim poslom. U godišnjem proračunu UNZE niti jedan pfennig nije alociran za realizaciju kako ovog programa tako ni ukupnog Bolonjskog procesa is vi dosadašnji rezultati su prije svega rezultat vanrednih napora pojedinaca i samoodricanja. Vlastita sredstva UNZE se ne mogu alocirati za ove namjene jer je najveći broj razmjena uslovljen EU konkursima a njih nije moguće budžetski planirati.

- **Unapređenje evropske saradnje u osiguranju kvaliteta s ciljem razvoja komparabilnih kriterija i metodologija;**

Osiguranje kvaliteta iskazano kroz razvoj QA u prvoj fazi i sada QMS u drugoj fazi dovest će UNZE do TQM kao konačnog cilja. Na svakom fakultetu je formiran tim za kvalitet a projektni tim na nivou UNZE ovaj projekt izvodi već više od 3 godine. Kroz project sa EU formirana je kancelarija za kvalitet na nivou UNZE te imenovan menadžer kvaliteta UNZE. Isti sa timom saradnika radi na ispunjavanju uslova iz odredbi ENQA i Bolonjskog procesa a kroz čitav niz već pomenutih EU projekata.

- **Promovisanje evropske dimenzije u visokom obrazovanju i sl.**

Kroz razvijenu međunarodnu saradnju najdirektnije se radi na ovom principu. Ta saradnja obuhvata studijske posjete, razmjene, izrade diplomskih, magistarskih i doktorskih disertacija, zajedničke projekte i dr. Nedovoljna finansijska sredstva na UNZE, zastarjela oprema, slabo znanje stranih jezika nastavnika, studenata i saradnika su limit i za veću ekspanziju.

- **Life-long learning - cjeloživotno učenje;**

Objektivno najslabija karika na UNZE u ukupnom lancu provedbe odredbi Bolonjskog procesa. Sve se svodi samo na koncept organizacije PDS "s vremena na vrijeme" bez osmišljenog trajnog nastupa fakulteta prema privredi i ukupnom društvu u cjelini.

- **Uključivanje studenata u sve sfere rada visokoškolskih institucija;**

Studenti su institucionalno uključeni putem svojih predstavnika u rad NNV fakulteta i Senata UNZE u kojim imaju ravnopravno pravo glasa, diskusije i odlučivanja. Studenti imaju svoju Uniju čiji rad menadžment UNZE ne želi da kontroliše. Još uvijek je izražena velika pasivnost studentskog korpusa što je rezultat brojnih faktora od nekadašnjeg potpuno izolovanog statusa unutar UNSA do toga da se kultura dijaloga i aktivnog učešća u kreiranju promjena gradi godinama.

- **Unapređivanje privlačnosti i konkurentnosti evropskog područja visokog obrazovanja u drugim dijelovima svijeta.**

Kao dio jedinstvenog evropskog obrazovanog prostora EHEA (European High Education Area) UNZE se maksimalno trudi da ispoštuje sve pozitivne elemente u istom a veliki broj diplomanata UNZE (više od nekoliko stotina diplomanata fakulteta iz Zenice) koji rade u zemljama EU i šire u svojim strukama najbolja su potvrda za to.

Zenica, septembar 2007. godine.